

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

Socialt arbete med barn och unga

SOL 067

Höstterminen 2004

***”...föret visste jag inte riktigt vem jag
var...”***

**Om projektet Ungbos betydelse för
ungdomar och socialsekreterare i Kalmar kommun**

Författare: Anna Löfqvist

Handledare: Gunilla Lindén

ABSTRACT

The purpose of this essay was to examine what Ungbo in Kalmar has meant for the adolescent from their point of view and to examine the social workers opinions of Ungbo.

My questions were: What expectations did the adolescent and the social workers have on Ungbo? How has these expectations been fulfilled? What expectations does the social workers think the adolescents has on Ungbo? How is the impact of involvement for the adolescents when planning the living environment in Ungbo? What changes has Ungbo brought to the adolescent? What changes has Ungbo brought in the work of the social workers? What does Ungbo mean for the adolescent? What does Ungbo mean for the social workers and what experiences does the social workers have on the importance of Ungbo for the adolescents? How has the teamwork been working around the adolescent during the time at Ungbo?

The questions were answered by asking four adolescents and two social workers with their experiences of Ungbo. My study showed that Ungbo was of importance for the adolescents that has been a part of the project, but it is also important in the work of the social workers. The adolescents noticed a change in them selves after their stay in Ungbo. The social workers were positive to Ungbo but they felt a need for others resembling activities in Kalmar.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD

1. INLEDNING.....	1
1.1 Bakgrund och Problemformulering	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Aktuella begrepp.....	3
1.4 Presentation av Ungbo i Kalmar	4
1.5 Disposition	6
2. METOD	7
2.1 Metodval	7
2.2 Urval	7
2.3 Genomförande.....	8
2.4 Resultatets tillförlitlighet.....	9
2.5 Etiska överväganden	10
2.6 Källkritik	10
2.7 Bearbetning av material.....	11
3. BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING.....	11
3.1 Ungdomsvårdens bakgrund	12
3.2 Ungdomsvård i dag	12
3.3 Forskning om ungdomsvård	13
4. TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	16
4.1 Barn och ungdomars rättigheter enligt Socialtjänstlagen	16
4.2 Barnperspektivet.....	17
4.3 Utvecklingsekologisk teori	18
4.4 Shiers delaktighetsmodell.....	20
4.5 Social nätverksteori	21
5. RESULTAT AV INTERVJUSTUDIE	23
5.1 Resultat av intervjuer med socialsekreterare och ungdomar	23
5.1.1 Förväntningar	23
5.1.2 Förändringar	24
5.1.3 Delaktighet.....	26

5.1.4 Samarbete	29
5.1.5 Framtid	32
6. ANALYS AV INTERVJUSTUDIE.....	34
7. SLUTDISKUSSION.....	38
7.1 Sammanfattning	38
7.2 Diskussion	40
8. KÄLLFÖRTECKNING	42
9. BILAGOR.....	44
9.1 Semistrukturerad intervjuguide för socialsekreterare	44
9.2 Semistrukturerad intervjuguide för ungdom.....	45
9.3 Informationsbrev	46

FÖRORD

Jag vill rikta ett stort tack till de fyra ungdomar och de två socialsekreterare som jag intervjuat beträffande Ungbo. Ni har bidragit med värdefull information och utan Er medverkan hade denna studie inte kunnat genomföras.

Tack till Ungbos chef Karin Blomqvist och personal på Ungbo för att ni har ställt upp och svarat på mina frågor under uppsatsarbetet.

Stort tack även till min handledare Gunilla Lindén för att du har bidragit med mycket kunskap och värdefulla synpunkter.

Slutligen tack till min sambo Stefan och min familj för att ni har kommit med uppmuntrande ord under uppsatsarbetet. Det har varit värt mycket!

Kalmar i januari 2005.

Anna Löfqvist

1. INLEDNING

I detta kapitel redovisas en kort bakgrund till uppsatsens problemområde. Utifrån problemformuleringen kommer sedan syfte och frågeställningar att preciseras. Aktuella begrepp i utredningen diskuteras och definieras och en presentation av Ungbo görs.

1.1 Bakgrund och problemformulering

Under senare hälften av 1990-talet har det visat sig ske en viss ökning av antalet barn och unga som varit placerade i dygnsvård. Detta gäller både för dem som varit frivilligt placerade och dem som varit placerade med tvång. När det gäller tvångsplaceringar är inte ökningen så stor och det handlar främst om dem som blivit placerade på grund av eget beteende, alltså de lite äldre barnen eller ungdomarna (SOU 2000:77).

Runt om i Sveriges kommuner har det även under senare år blivit allt tuffare ekonomiskt. Det avspeglar sig inte minst på kommunernas Socialkontor. För att undvika att överstiga den gjorda budgeten har sparåtgärder satts in på olika platser i landet. Detta har bidragit till att socialsekreterare, enhetschefer och andra som arbetar inom verksamheten fått ökade krav på sig att hitta billigare lösningar för de människor som de arbetar för. En stor kostnad för varje Socialtjänst är de vårdplaceringar som görs utanför kommunen. För att minska denna utgift har man på hemmaplan satsat på projekt och vårdinsatser som till viss del ska ersätta de placeringar som görs utanför den egna kommunen. Ett annat skäl till att projekt startas i kommuner beror på att man ser ett ökande behov av en viss typ av insats.

Kalmar kommun är en av många kommuner i landet som satsat på olika projekt för att minska de ekonomiska utgifterna samt tillgodose behov som finns i kommunen. Många av kommunens ungdomar tas hem från placeringar för att få motsvarande eller liknande insatser på hemmaplan. Att man har denna möjlighet beror på att olika projekt startats. Dessa vänder sig till ungdomar som har varit placerade men nu kommit tillbaka till kommunen men även till ungdomar som behöver extra stöd i sin vardag och i sitt boende. Ett av dessa projekt är Ungbo som startade år 2002. Ungbo är en insats som beviljas av Ungdomsteamet inom barn- och familjesektionen. Verksamheten är ett alternativ för ungdomar mellan 16-20 år som av olika anledningar inte kan bo hemma eller som behöver en bra start efter en placering. Ungdomen hyr i andra hand en lägenhet där Socialtjänsten står för kontraktet. Tillsammans med personal på Ungbo planerar sedan ungdomen boende, ekonomi, skola och sysselsättning/fritid.

Det som nu väntar många kommuner är utvärderingar som visar hur väl dessa projekt har fungerat. Både den ekonomiska förändringen och behandlingens kvalitet är viktiga delar att titta på. Genom att dessa projekt runt om i landet är förhållandevis nya finns det mig veterligen ingen forskning att tillgå. Detta väcker min nyfikenhet och en rad frågor. Hur upplevs projektet Ungbo i Kalmar av såväl professionella som av ungdomarna själva? Hur ser socialsekreterarna på detta nya projekt? Vad har de upplevt för fördelar och nackdelar av att kunna använda Ungbo som insats till en ungdom? Hur upplever ungdomarna Ungbo och vad har Ungbo betytt för dem?

Det som även intresserar mig är att forskningen i påfallande liten grad har använt sig av barns utsagor och vad de har att berätta om sin situation. Den forskning som finns bygger därför på vad föräldrar, barnomsorgspersonal och andra förmedlat. Barnperspektivet beaktas när barn och unga själva kommer till tals och ger sin syn på hur de har det. Då visar det sig också hur barn och unga själva är aktiva i att utforma sina liv och anpassa sig till de olika livsbetingelser som finns. Detta innebär att vuxna måste ha en öppen och ödmjuk hållning till att de inte alltid vet bäst (SOU 2000:77).

1.2 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka vad Ungbo i Kalmar har betytt för ungdomarna ur deras egna perspektiv samt att undersöka socialsekreterarnas uppfattningar om Ungbo.

Frågeställningar:

- Vilka förväntningar hade ungdomarna respektive socialsekreterarna på placeringen i Ungbo?
- Hur har dessa förväntningar infriats?
- Vilka förväntningar tror socialsekreterarna att ungdomarna har på Ungbo?
- Hur ser ungdomarnas delaktighet i planering av boendet i Ungbo ut?
- Vilka förändringar har Ungbo inneburit för ungdomarna?
- Vilka förändringar har Ungbo inneburit för socialsekreterarnas arbete?
- Vad betyder Ungbo för ungdomarna?
- Vad betyder Ungbo för socialsekreterarna och vilka erfarenheter har socialsekreterarna om Ungbos betydelse för ungdomarna?
- Hur har samarbetet fungerat mellan socialsekreterarna, ungdomarna samt Ungbos personal?

1.4 Aktuella begrepp

Under denna rubrik diskuteras aktuella begrepp som förekommer i uppsatsen. De begrepp som kommer att diskuteras är ungdom, delaktig, frivillighet och tvång.

Begreppet *ungdom* har en central roll i denna studie och därför är det relevant att diskutera vad som bör uppfyllas för att en person ska kallas för ungdom. Det finns ingen entydig definition på begreppet ung. Synen på vem som betraktas som ungdom bestäms av villkoren i det omgivande samhället. Under ungdomstiden väljer man utbildning, yrke och får nya och egna intressen. Då testar man vuxenvärldens idéer, moraluppfattningar och skaffar sig egna åsikter. Funderingar över hur samhället fungerar och över den roll och plats man själv har blir mer betydande än tidigare (SOU 1991:12).

Det enklaste sättet att definiera ungdom är att utgå från en viss ålder. Många utgår från tonårstiden 13-18 år medan andra menar att man är ungdom mellan åldern 15-25 år oavsett egenskaper i övrigt. Även samhällets förändring, boendefrågor, arbetsmarknadens och studiekravens ändrade förutsättningar har lett till att ungdomstiden har förlängts (SOU 2001:05). I denna undersökning kommer ungdom definieras till åldern 13 till och med 20 år. Genom denna begränsning innefattas tonåren men hänsyn har även tagits till Ungbos åldersbegränsning som uppgår till 20 år. Barnkonventionen avser att varje människa under 18 år är barn, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för landet.

Ett annat centralt begrepp i undersökningen är delaktighet och att vara delaktig. Att vara *delaktig* kan betyda att individen eller gruppen medverkar i eller har vetskap om något. Det kan också handla om att ha del i eller vara inblandad i något (Rasmusson, 2004).

Den viktigaste formen av delaktighet är att ha en uppgift och utöva inflytande. De flesta av oss människor känner sig förbigångna när vi inte får ta del av ett beslut som rör oss själva. Detta upplever vi oberoende om vi är barn, ungdom eller vuxna. Deltagande ger en känsla av inflytande och man känner att andra litar på en och att man blir respekterad. Detta är viktigt för en ung människas utveckling (SOU 1991:12).

I socialt arbete talas det mycket om frivillighetsplacering respektive tvångsplacering. Frivillighetsbegreppet används när det inte finns något tvång och tvångsbegreppet när det inte finns någon frivillighet. Begreppen *frivillighet* och *tvång* ses ofta som ytterligheter men var går gränsen mellan dem? Är personen fri att välja om denne får två alternativ att välja mellan då dessa alternativ upplevs som lika dåliga. Tvingas man inte då att välja det ena även om man inte tycker om något av alternativen? Många gånger beslutas det om en

tvångsplacering då individen inte går med på en frivillighetsplacering. Vad har individen haft för valmöjlighet då?

1.5 Presentation av Ungbo i Kalmar

I början av år 2001 tillsattes en arbetsgrupp inom Kalmar Socialförvaltning för att planera inför ett ungdomsboende inom kommunen. Man hade sett ett ökat behov av ett alternativt boende till familjehem och institutioner. Många av de ungdomar som kom i kontakt med Socialtjänsten i Kalmar behövde något annat och det önskade man att detta nya ungdomsboende kunde lösa. Arbetsgruppen gjorde studiebesök i kommuner som redan hade någon form av ungdomsboende för att få idéer och behövliga tips. En blankett skickades ut till handläggare inom förvaltningen för att se vad de tänkte på när de hörde ordet ungdomsboende. Vad såg de för behov? Framförallt var det handläggarna i Ungdomsteamet som gjordes delaktiga i planeringen då det var tänkt att detta boende skulle vara knutet främst till dem.

Projektet, som nu kommit att kallas för Ungbo, var tänkt att börja våren 2002 men man tjuvstartade redan i november 2001 då de två första ungdomarna flyttade in. Boendet vänder sig till de ungdomar som inte klarar av ett eget boende med stöd av kontaktperson och socialsekreterare, utan behöver mer stöd under kvällstid och morgnar. Ungbo vänder sig inte till de ungdomar som har så stort vårdbehov att det krävs personal dygnet runt varje dag. För dessa passar familjehem eller behandlingshem bättre. Andra krav för att få komma till Ungbo är att man har eller ska börja i fungerande sysselsättning, är drogfri samt är mellan 16-20 år.

Genom Kalmarhem, som är en stor bostadsförmedling i Kalmar, tillhandahålls bostäder till Ungbo. Ungdomarna tillhör Ungdomsteamet inne på socialförvaltningen och det är även de som utreder och beviljar Ungbo som insats. När Ungbo kommer upp som ett alternativ för en ungdom bestämmer socialsekreteraren, ungdomen och ungdomens föräldrar en tid med Ungbos personal för ett informationsmöte. Personal i Ungbo berättar då lite om Ungbo och ger ungdomen ett erbjudande om en bostad i Ungbo. Om ungdomen tackar ja beviljas biståndet och ungdomen får en handläggare på ekonomisektionen. Ansvarig handläggare i Ungdomsteamet ger uppdrag till Ungbos personal och upprättar en vårdplan. Ungdomen får även en kontaktperson i Ungbo. Denna person har det största ansvaret för att ungdomens vårdplan följs och uppdateras. Kontaktpersonen är den person som ungdomen har mest kontakt med under Ungbovistelsen även om övrig personal också finns tillhands. Har ungdomen önskemål om att få en speciell individ till kontaktperson försöker man gå den önskan till mötes i möjligaste mån. En grundläggande tanke med Ungbo är att ungdomen ska få stöd och hjälp att stärka sitt eget nätverk. Ofta är kontakten med föräldrarna ansträngd

och denna relation behöver stärkas. Målet är att kontakten med det primära nätverket ska vara så pass god att ungdomen kan få stöd och hjälp därifrån efter Ungbovistelsen.

Personalen, som arbetar som behandlingsassistenter, i Ungbo arbetar på schema och finns tillgängliga två vardagskvällar i veckan samt lördagskvällar. Personalens roll är att fungera både stödjande och kontrollerande gentemot ungdomarna. I nuläget består personalgruppen av två kvinnor och en man, varav två har socionomutbildning.

Ungbo är utformat i två steg. Steg ett består av fem möblerade lägenheter, varav en är personallägenhet, som ligger nära varandra. (I denna uppsats kommer detta steg att kallas för Stensbergsvägen.) Detta boende är socialtjänstens och ungdomen kan här inte överta kontraktet. Här är det mer personalkontroll än i steg ett. Bredvid dessa fem lägenheter ligger även ett korttidsboende vid namn Aquarellen, för barn och ungdomar mellan 0-18 år, där man bor antingen med eller utan sina föräldrar. På Aquarellen finns det personal dygnet runt och dem kan även Ungbos ungdomar vända sig till. En del av de ungdomar som flyttar till Ungbo har även bott på Aquarellen en tid. Ungdomarna i Ungbo tvättar sina kläder inne på Aquarellen samt ibland, efter överenskommelse, kan de få äta där. Tanken med boendet på Stensbergsvägen är att Ungbos personal ska lära känna ungdomen och att ungdomen ska få en bra start i ett eget boende. Efter att ungdomen bott i detta boende i cirka tre månader får han/hon ett besked om en fortsatt bostad i steg två. Ett möte hålls där socialsekreterare, personal på Ungbo, ungdomen själv och ungdomens föräldrar träffas. Man diskuterar hur det har fungerat och ungdomen själv får bestämma om denne vill fortsätta bo på Ungbo och då gå vidare till steg två. Steg två, vilket menas med en lägenhet på stan, innebär lite mer frihet och målet är att ungdomen ska kunna överta kontraktet och bli oberoende av personalen. I en del fall har ett boende i steg ett förbigåtts och ungdomen har fått flytta till en lägenhet på stan direkt efter inskrivningen i Ungbo. Ett sådant beslut tas tillsammans med ungdomen och det är alltid individuella omständigheter som tillgodoses.

När en ungdom flyttar in i Ungbo och till Stensbergsvägen lämnar han/hon sitt medgivande till en del regler som gäller för boendet.

Dessa är:

- Droger (alkohol och narkotika) får inte brukas eller förekomma i lägenheten.
- Inga övernattningar av andra personer i lägenheten.
- Det ska vara lugnt efter klockan 22.00.
- Personalen har en nyckel till lägenheten och kan under vissa omständigheter gå in.

Skillnaden mellan reglerna i steg ett och steg två är att ungdomen kan få ha övernattningar av andra under helgerna efter överenskommelse med personal i steg två. Utöver dessa gäller även de regler som berör alla människor som bor i en lägenhet.

Ungbo har andra bestämmelser angående ekonomiskt bistånd än vad som gäller generellt. I vanliga fall utreder ekonomisektionen huruvida föräldrarna kan bidra med pengar till ungdomens boende. Detta gäller inte när ungdomen tillhör Ungbo utan då betalar Socialkontoret hela boendekostnaden oavsett föräldrarnas ekonomi. Denna bestämmelse tillkom då man jämförde insatsen Ungbo med andra vårdinsatser, exempelvis familjehem. Vid en familjehemsplacering utreder inte ekonomisektionen om föräldrarna kan bidra till vårdkostnaden. Arbetsgruppen inom Socialförvaltningen ansåg att detsamma skulle gälla för Ungbo. Gruppens förslag mottogs positivt av Socialnämnden och beviljades. Om föräldrarna fortfarande är försörjningsskyldiga för ungdomen när denne lämnar Ungbo görs en utredning enligt Socialtjänstlagen 4 kap. 1 §.

Antalet ungdomar som tillhör/tillhört Ungbo under åren 2002 till och med 2004 är 31 stycken, varav 12 killar och 19 tjejer. För sex ungdomar har Ungbo fungerat som en utslussningsfas efter att de varit placerade antingen på ett HVB-hem eller på en institution. En del av de ungdomar som fått vård enligt LVU tidigare har kvar detta lagrum när de kommer till Ungbo. Efter en tid har detta övergått till vård enligt Socialtjänstlagen, då Ungbo är en öppenvårdsinsats.

Utav det totala antalet ungdomar har sju stycken ungdomar övertagit kontraktet på sin Ungbo lägenhet. De ungdomar som inte övertagit kontraktet har lämnat Ungbo på lite olika sätt. Nio stycken har blivit uppsagda med anledning av att de inte skött reglerna för boendet, varav två stycken blev frihetsberövade. Sju stycken har valt att antingen flytta hem till föräldrarna, till annan släkting eller till flick- eller pojkvän istället för att bo kvar i Ungbo. En ungdom har även kommit tillbaka till Ungbo en andra gång. (Personen i fråga står med i totalsiffran en gång.) Vid sidan av Ungbo har 16 stycken av ungdomarna haft ytterligare någon insats. Exempelvis har det rört sig om en samtalskontakt på BUP eller Narkomanvårdsenheten. För närvarande är nio stycken ungdomar inskrivna i Ungbo och fler kommer enligt planerna under våren 2005 att flytta in.

1.6 Disposition

Efter en inledande bakgrund och problemformulering samt redogörelse för mina syften, frågor, aktuella begrepp och en presentation av Ungbo kommer nu kapitel två som visar min metod för uppsatsskrivandet. I det tredje kapitlet presenteras bakgrund och tidigare forskning

om ungdomsvård. Under kapitel fyra tas barns och ungdomars rättigheter enligt Socialtjänstlagen upp samt hur användningen av barns och ungdomars åsikter förändrats. Uppsatsens teoretiska utgångspunkter presenteras även i detta kapitel. Därefter har jag valt att presentera mitt resultat utifrån fem olika teman i kapitel fem. Resultatet analyseras sedan i kapitel sex med hjälp av tidigare presenterande teorier. I det sjunde kapitlet finns en sammanfattning och diskussion. I det åttonde kapitlet finns en källförteckning och i det nionde kapitlet bilagorna.

2. METOD

I detta kapitel redogörs undersökningens tillvägagångssätt med metodval, urval, genomförande, resultatets tillförlitlighet, etiska överväganden, källkritik och bearbetning av material.

2.1 Metodval

Jag valt att använda mig av kvalitativa intervjuer i undersökningen, då jag anser det mest lämpligt med tanke på uppsatsens syfte. En kvalitativ metod är lämplig när man vill undersöka erfarenheter och känslor (Denscombe, 2000). Denna metod ger mitt uppsatsarbete fördelar då informanten inte tvingas in i ett bestämt tankesätt, utan kan uttrycka sig och fördjupa sina åsikter friare än vid en kvantitativ metod (Halvorsen, 1992).

Undersökningen omfattar sex intervjupersoner varav fyra ungdomar som lämnat eller är på väg att lämna Ungbo samt två socialsekreterare. Socialsekreterarna utgörs av en man och en kvinna och ungdomarna av två killar och två tjejer. Dessa intervjuades enligt en semistrukturerad intervjuguide (bil. 9.1 och 9.2). Semistrukturerade intervjuer ger intervjuaren mer utrymme. Denne kan vara mer flexibel när det gäller ämnens ordningsföljd och ger den intervjuade mer möjlighet att utnyttja sina idéer och tala mer utförligt om ämnet än i strukturerade intervjuer. I strukturerade intervjuer är kontrollen över frågornas ordningsföljd och frågornas ordalydelse starkare än i semistrukturerade intervjuer (Denscombe, 2000). Intervjufrågorna var strukturerade utifrån teman som ansågs relevanta till syftet. Ingen av de intervjuade fick se intervjufrågorna i förväg.

2.2 Urval

Mitt urval har varit strategiskt vilket framgår i mitt syfte. För att inte undersökningen skulle bli för omfattande gjordes en del avgränsningar. Det fanns inte möjlighet att som ensam intervjuare intervjuar alla socialsekreterare inom förvaltningen som hade kontakt med Ungbo.

För att ändå få en bra bild av Ungbos betydelse för socialsekreterarnas arbete valdes Ungdomsteamets socialsekreterare ut. Detta på grund av att det var Ungdomsteamet som hade mest kontakt med och erfarenhet av Ungbo. Utav de åtta socialsekreterare som arbetade i teamet var det fyra som arbetat längre i sin tjänst. Dessa fyra personer valdes ut med hänsyn till deras längre erfarenhet och kvarstod således när avgränsningen var gjord.

För att underlätta för resultatets tillförlitlighet och för att få en helhetsbild av hela ungdomens vistelse i Ungbo gjordes även här en del avgränsningar. De ungdomar som enbart bott i det första boendet på Stensbergsvägen valdes bort. Detta för att de bott så kort tid i Ungbo och för att inte Ungbos tanke med egen lägenhet på stan uppnåtts. Även de ungdomar som under tiden för undersökningen bodde i Ungbo och inte höll på att avslutas valdes bort. Denna avgränsning grundades främst på de etiska aspekterna (se under rubrik Resultatets tillförlitlighet 2.4) men även för att de inte hade lika stor erfarenhet av Ungbo som de återstående ungdomarna. De åtta ungdomar som kvarstod hade antingen bott i Ungbo eller var på väg att lämna Ungbo.

Bland de fyra socialsekreterare och de åtta ungdomar som återstod gjordes ännu ett urval. För att i möjligaste mån åstadkomma ett slumpmässigt urval valde jag att använda mig av lottdragning för att få fram namn på två socialsekreterare och på fyra ungdomar. Jag skrev de fyra socialsekreterarnas namn på varsin lapp, vek ihop dem och la dem i en blandad hög. Jag drog sedan två lappar utan att titta. Även när jag skulle få fram namnen på de fyra ungdomarna gjorde jag på ett liknande sätt. Skillnaden var att jag valde att lägga alla tjejernas namn i en hög och alla killarnas namn i en annan hög, detta för att jag ville vara säker på att få intervjua två killar och två tjejer. Genom att tillvägagångssättet gick till på detta sätt användes ett flerstegsurval. Ett flerstegsurval använder man sig av när man som forskare gör ett till urval från det första urvalet (Denscombe, 2000).

2.3 Genomförande

De personer som jag fått fram genom lottdragning kontaktade jag först per telefon. Jag valde att göra på detta sätt för att jag ville tala om för de kommande intervjupersonerna att jag kom att skicka ut ett informationsbrev till dem. En ungdom hade jag svårt att få tag på via telefonkontakt så jag åkte hem till hennes hemadress och lämnade brevet personligen. Personen i fråga ringde sedan två dagar efter mitt besök och meddelade att hon inte ville delta i en intervju. Detta gjorde att jag fick dra en ny lapp ur ungdomarnas tjejhög. Efter att ha skickat ut informationsbrev har jag givit vederbörande några dagar innan jag har ringt upp för att höra om intresse att medverka. Redan från början har jag informerat om att jag önskar att

använda en bandspelare vid intervjun och att de ges möjlighet att godkänna den utskrivna intervjun. Alla informanter har även garanteras anonymitet.

Ungdomsintervjuerna ägde, i tre av fallen, rum i de lägenheter som ungdomarna fått genom Ungbo. Den fjärde ungdomen intervjuades i föräldrahemmet där ungdomen dock inte bodde men var skriven. De två socialsekreterarna intervjuades på sina arbetsplatser. Både ungdomarna och socialsekreterarna fick välja var de ville bli intervjuade samt i vilket rum vi skulle sitta. Hur länge intervjuerna varade varierade alltifrån en halvtimme och upp till en timme. Intervjuerna spelades in på band efter att jag fått tillstånd från intervjupersonerna. Detta gjorde att det blev en ökad koncentration på intervjun och att uttalanden kunde återges mer korrekt. Det är svårt att fånga upp lösa trådar, komma med uppföljningsfrågor och att engagera sig helt och hållet i intervjun om man antecknar (Repstad, 1993). Efter att intervjun spelats in på band skrevs den ut för att vara mer lätthanterlig. De utskrivna intervjuerna skickades sedan till informanterna för godkännande.

2.4 Resultatets tillförlitlighet

Under sommaren 2004 arbetade jag i Ungbo och det var då som mitt intresse för verksamheten väcktes. Även under uppsatsarbetet har jag arbetat halvtid i Ungbo. Att jag själv varit inne i verksamheten och arbetat har påverkat mitt uppsatsarbete på det sättet att jag inte kunnat se på Ungbo med objektiva ögon. Detta är något som jag haft med mig under hela arbetets gång och försökt att väga in på bästa sätt. Valet av vilka ungdomar som jag ville intervjua påverkades också av detta då jag inte önskade intervjua ungdomar som jag själv arbetade med. Jag ansåg att det var att ställa för höga krav på ungdomarna. Skulle de kunna se mig som en uppsatsskrivande student från Socialhögskolan i Lund istället för personal på Ungbo vid intervjun? En del av de ungdomar som jag intervjuat kom jag i kontakt med under sommaren 2004. Huruvida denna tidigare relation har påverkat dessa ungdomars svar kan jag inte veta men jag antar att svaren har påverkats en del. Detsamma gäller socialsekreterarna som jag också har kommit i kontakt med under min anställning i Ungbo.

Den så kallade forskareffekten eller intervjuareffekten är också viktig att väga in i forskningsresultaten. Informanterna har varit införstådda med att de utforskats och att jag ska använda det som de berättar i mitt uppsatsarbete. Jag har även haft ett speciellt förhållande till mina intervjupersoner då jag kommit i kontakt med dem tidigare genom min anställning i Ungbo. Det kan finnas fördelar med att forska i sin egen lokala miljö men också en rad nackdelar då det kan vara svårt att uppträda ovetande eller okunnig på sin hemmaarena (Repstad, 1993). Detta är något som jag känt av då jag tyckt att det vissa gånger känts

konstigt att fråga om sådant som jag egentligen redan vet. Jag har då fått påminna mig om att jag inte vet hur informanterna upplever det jag frågar om.

Hur har det faktum att jag är kvinna påverkat intervjusituationen och informanternas svar? Vissa menar att forskarens kön påverkar forskningseffekten då man automatiskt kommer in i kulturens sätt att klassificera könen och könsrollerna (Repstad, 1993). Jag har inte känt av att mitt kön påverkat intervjuerna även om det säkert har gjort det i vissa situationer. Däremot har jag mer känt en osäkerhet av att mitt arbete i Ungbo under uppsatsarbetet har påverkat intervjuerna. Har informanterna känt att de kunnat vara öppna mot mig utan att de varit rädda att relationen som jag har till dem i mitt arbete i Ungbo påverkas? Detta är inget som jag har kunskap om men det är ändå viktigt att jag reflekterar över det faktum att så kan det vara. Speciellt svaren på de frågor om hur informanterna upplever Ungbo och vad som har varit mindre bra med Ungbo kan ha påverkats. Hade jag fått mer svar och respons på dessa frågor om jag inte själv arbetat i Ungbo? Själv tror jag att så är fallet men jag kan inte veta med säkerhet.

2.5 Etiska överväganden

Något som informanterna tidigt blev informerade om var att de hade rätt att vara anonyma i mitt uppsatsarbete. Genom att ge ungdomarna de fingerade namnen Samuel, Tobias, Nadja och Maria har jag gjort dem anonyma. Jag har även valt att inte presentera ungdomarna närmare i mitt arbete då det skulle öka möjligheten för socialsekreterare, andra boende i Ungbo samt personal på Ungbo att identifiera dem. Socialsekreterarna som jag intervjuat består av en man och en kvinna. Inom Socialförvaltningens Ungdomsteam arbetar det väldigt få män och därför har jag valt att inte ge socialsekreterarna personliga namn som skulle visa vilket kön de tillhör. Istället har jag valt att kalla dem socialsekreterare1 och socialsekreterare2.

2.6 Källkritik

En del av den litteratur som använts är från 1990-talet och är därför inte helt ny. Det kan hända att det har skett förändringar sedan dessa böcker skrevs. Det har varit svårt att få fram litteratur angående de nya insatser och kommunala projekt som startas runt om i Sverige. Något som jag gärna hade velat tillgå är en rapport som visar vad dessa nya insatser för med sig, både för ungdomarna som genomgår dem men också för Socialförvaltningarna. För att få en bild av hur ungdomsvården fungerar i Sverige har blicken därför vänts mot familjehem, HVB-hem och institutioner.

Claes Levins forskning om behandlingshemmet Råby har bland annat använts i beskrivningen av tidigare forskning. Det är svårt att generalisera denna undersökning då han enbart tittat på ett behandlingshem. Jag har ändå valt att presentera hans slutsats. Viss fakta har hämtats från Socialstyrelsens- och Statens institutionsstyrelses hemsida på Internet. Jag är medveten om att information hämtad från Internet inte alltid är lika tillförlitlig som böcker. Ändå har jag valt att använda detta material då det jag hämtat kommer från statliga myndigheter.

2.7 Bearbetning av material

Intervjuerna har skrivits ut i sin helhet, med vissa mindre språkliga korrigeringar, lästs igenom av informanterna och godkänts. Två gånger har jag lyssnat igenom intervjuerna för att vara säker på att ingen information fallit bort.

När intervjuerna var utskrivna delades frågorna in under fem olika teman för att de skulle bli mer överskådliga. Följande teman användes; förväntningar, förändringar, delaktighet, samarbete och framtid. Under dessa har sedan svar presenterats som rör respektive tema. Detta har medfört att alla frågor i intervjuguiden inte har redovisats. Svaren har därefter analyserats utifrån tre olika teorier med tyngdpunkt i Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002). Sättet som Ungbo arbetar på har kopplats ihop med den sociala nätverksteorin (Klefbeck & Ogden, 1996). Genom användning av Harry Shiers delaktighetsmodell (Shier, 2001; Rasmusson, 2004) undersöktes ungdomarnas delaktighet i Ungbo. Det insamlade materialet jämfördes också med tidigare forskning.

I detta kapitel har jag framställt ramen för mitt uppsatsarbete. Jag har använt mig av en kvalitativ metod för att kunna svara på frågan om hur Ungbo påverkat ungdomarna samt socialsekreterarnas arbete. Ett flerstegsurval har använts för att få fram personer till min studie. Det finns mig veterligen inte några tidigare svenska studier om liknande projekt så därför har jag valt att använda mig av tidigare forskning som rör ungdomsvård i stort.

3. BAKGRUND OCH TIDIGARE FORSKNING

På grund av svårigheter att hitta fakta om ungdomsboenden som liknar Ungbo har jag valt att titta övergripande på ungdomsvården i Sverige. I detta kapitel tas bakgrund till ungdomsvården upp samt en beskrivning görs av hur det ser ut idag. En del forskning som gjorts inom institutionsvård och familjehemsvård presenteras även.

3.1 Ungdomsvårdens bakgrund

Sedan början av 1800-talet har det funnits anstalter för inspärning av barn och unga i Sverige. Det finns flera olika namn för att benämna dessa anstalter bland annat; räddningsinstitut, uppfostringsanstalter, skyddshem, ungdomsvårdskolor och §12-hem. Anstalter för barn och unga med namn som räddningsinstitut växte fram överallt i Europa kring åren 1830 -1840. Råby räddningsinstitut öppnades under denna tid och räknas som Sveriges första uppfostringsanstalt. Råby skilde sig från de tidigare tukthusen på det sättet att dess syfte var att uppfostra och förbättra "de vanartade samt barn och minderåriga brottslingar". Sedan genombrottet vid sekelskiftet har barn- och ungdomsanstalter betydtt mycket i den svenska barnvården. I Sverige blev inte staten ansvarig för dessa ungdomsanstalter förrän 1936 och övertagandet blev inte fullständigt förrän 1946 (Levin, 1998).

Barn- och ungdomsanstalterna i Sverige utvecklades till ungdomsvårdskolor. Dessa hade en viss uppdelning efter ålder, kön och vårdbehov och de var även uppdelade i skolhem och yrkesskolor. När en ungdom skrevs in på en ungdomsvårdskola övertog skolan allt ansvar över ungdomen. Ungdomens hemkommun hade därför inget ansvar för utslussning eller eftervård. Under 1970-talet och i början av 1980-talet minskade barn- och ungdomshemmen i betydelse. Målet var att utveckla andra stödformer som öppenvårdsinsatser och vård i familjehem för barn och ungdomar istället för institutionerna (SoS-rapport 1990:4).

År 1982 fick ungdomsvårdsskolor sitt nya namn särskilda ungdomshem genom den nya LVU-lagen. När socialtjänstreformen genomfördes 1982 övertog kommuner och landsting de särskilda ungdomshemmen. Detta för att man bättre skulle kunna följa socialtjänstreformens intentioner och ändringar. Dock fungerade det inte som man hoppats då det blev en ojämn fördelning av vårdplatser i landet. Efter att man beslutat om statligt huvudmannaskap inrättades Statens institutionsstyrelse (SiS) 1993. År 1994 överfördes de särskilda ungdomshemmen till SiS. De förbättringar som gjordes i och med socialreformen i början av 1980-talet var bland annat att Socialtjänsten i hemkommunen skulle stå för ansvaret för klienten oberoende insats. Det innebar alltså att kommunen skulle inrätta en övergripande vårdplan som innefattade klientens behov, behandlingsmål, tid och kostnader till institutionen (Armeliuss mfl, 1996).

3.2 Ungdomsvård i dag

När ungdomar placeras utanför hemmet beror det på att hemmiljön inte är bra för ungdomen. Hemmiljön anses kunna skada och/eller att den unges beteende är sådant att det krävs boende och/eller vård utanför hemmet. Hem för vård och boende (HVB) är den vanligaste

institutionsformen för barn och ungdomar. Det är vanligen familjehem som har omvandlats till hem för vård och boende efter tillstånd av länsstyrelsen. Det som klassificerar dem till HVB-hem är att platsantalet är fem eller mer och att de bedriver en professionell verksamhet. HVB-hem kan drivas av kommun, landsting eller privat. År 2003 fanns det 350 stycken HVB-hem med sammanlagt 2 857 stycken platser som tog emot barn och ungdomar. Förutom dessa fanns det även 104 stycken HVB-hem som tog emot både barn och föräldrar och dessa hade sammanlagt 1 419 platser. För de ungdomar som är över 12 år och som behöver särskild tillsyn finns de så kallade särskilda ungdomshemmen. Dessa drivs av Statens institutionsstyrelse och det finns 35 stycken hem med totalt 696 stycken platser. Här sker vården oftast i sluten form i början av vistelsen. Den första november år 2003 var det 3 130 barn och ungdomar som var placerade på HVB-hem och utav dessa var 2 264 stycken frivillighetsplaceringar. Vid samma tid var 586 stycken ungdomar placerade på särskilda ungdomshem varav 85 stycken var frivillighetsplaceringar (SiS, 2004a).

Trots att institutionsvården har många barn och ungdomar så är fortfarande familjehem den vanligaste placeringsformen. Den första november 2003 var cirka 15 000 unga föremål för en heldygninsats. Majoriteten av dess fanns i familjehem, varav 75 procent var SoL-placeringar och 66 procent var LVU-placeringar (SiS, 2004a).

I en del kommuner har man upptäckt ett behov av andra insatser än dem som nämns ovan. Det kan till exempel vara en ungdom som inte kan bo hemma på grund av hemmiljön. Ungdomen klarar sig bra för övrigt och har inte behov av någon institutionsplacering och en familjehemsplacering känns överflödigt då den unge inte behöver några nya föräldrar. För att stödja dessa ungdomar har man startat projekt liknande Ungbo i Kalmar. Dessa projekt kan även användas i förebyggande syfte samt som insats efter en placering.

3.3 Forskning om ungdomsvård

Det finns inte mycket forskning att tillgå om utsatta ungdomars vård och behandling. Framförallt är det svårt att hitta forskning som rör de nya projekt och insatser som en del kommuner startat på hemmaplan. De forskningsresultat som finns att tillgå berör framförallt särskilda ungdomshem och familjehem.

Claes Levin som är leg psykolog och forskar vid Lunds universitet har skrivit en doktorsavhandling där han tittat på det särskilda ungdomshemmet Råby. Levins slutsats är att institutioner som Råby inte kan motivera sin existens med behandlings- eller rehabiliteringsskäl. Han menar att ungdomarna ser behandlingen som obegriplig då de inte får veta varför de är där eller vad som kommer att hända med dem. Ungdomarna gör då

motstånd och lär sig istället det som de skulle skyddas emot. På detta sätt visar sig placeringarna göra mer skada än nytta (Levin, 1998).

Gunvor Andersson, fil. dr. i psykologi och professor i socialt arbete har undersökt barns upplevelser av vistelse i familjehem. Hon har intervjuat 22 barn i åldrarna 10-11 år som under tiden för intervjuerna bodde i familjehem. Barnen uttryckte att de trivdes bra i familjehemmen och att det inte fanns några skillnader mellan dem och andra barn. Förutom frågor om hur barnen upplevde familjehemmen fick barnen även dela med sig av sin vardag (Andersson, 2001). Anderssons studie är mycket relevant då hon har vänt sig direkt till barnen och därigenom beaktat barnperspektivet i allra högsta grad. Dock har hon vänt sig till yngre barn än de min studie innefattar.

Forskning som finns om institutioner visar att det inte finns någon generell metod som är helt effektiv för alla ungdomar. Man har funnit att kognitiv beteendeterapi och fokusering på att förändra kriminogena behov har varit effektiva behandlingsinsatser både på institution och i öppenvård. När en ungdom placeras på institution ska utgången vara att placeringen ska få positiva effekter för ungdomen. Ungdomar kan placeras i familjehem, HVB-hem eller på institution enligt följande två sätt. Antingen placeras ungdomen på frivillig basis via SoL, då med föräldrarnas-/ungdomarnas samtycke, om ungdomen är över 18 år. Om samtycke inte finns placeras ungdomen enligt tvångslagstiftningen LVU och då enligt paragrafer 1 § inledande bestämmelser, 3 § eget beteende och/eller 6 § omedelbart omhändertagande. Om en tvångsplacering fungerar dåligt blir placeringen ett straff mer än en behandling för ungdomen. Placeringen ger då inte det positiva resultat som är tanken med placeringen. Forskning har visat att en institutionsbehandling generellt ger sämre effekter än behandlingsinsatser i öppenvård. En del av förklaringen till detta ligger i att ungdomarna samlas i grupp och att behandlingen äger rum utanför närmiljön. Ett annat skäl är att de besvärligaste ungdomarna inte fullföljer behandlingen. De rymmer eller skrivs ut på grund av ett våldsamt beteende (Andreassen, 2003).

När ungdomar samlas i grupp finns det alltid en risk att en ungdomskultur som präglas av antisociala attityder och antisocialt beteende kommer att utvecklas. Det har visat sig att ungdomar som från början har få eller måttliga beteendeproblem löper stor risk att påverkas av ungdomar med allvarigare problembeteende. När man väljer behandlingsinsats bör institution vara det sista valet för en ungdom. Med hänsyn till detta passar familjeliknande insatser eller familjehem bättre för en ungdom utan allvarliga beteendeproblem. Bara för att behandling i öppenvård visar en större generell effekt behöver det inte innebära att institutioner inte är lämpliga för behandling av ungdomar (Andreassen, 2003).

För att institutionsplaceringen ska bli positiv för ungdomen krävs det mycket av institutionen och dess personal. Valet av metoder och förändringsmål, personalgruppens sätt att fungera, institutionens organisation, kontakt med familj och normalsamhället, eftervård och skolinsatser har betydelse. Det räcker inte för en institution att välja "rätt" behandlingsinriktning utan den måste samtidigt ta hänsyn till bland annat ungdomskultur och förändringsmål. En effektiv behandlingsmodell måste omfatta alla de multipla förhållanden som inverkar på resultaten. Bland annat måste institutionen ändra behandlingsmetod så att den tar hänsyn till den ungdomsgrupp som för tillfället finns inom institutionen (Andreassen, 2003).

Inom Statens institutionsstyrelse finns SiS Vetenskapliga råd som stödjer forskning som rör ungdomar som genomgår eller genomgått behandling vid de särskilda ungdomshemmen. SiS Vetenskapliga råd har till uppgift att främja forskning inom ungdoms- och missbrukarvården samt hjälpa till i granskning och bedömning av forskningsansökningar. De fyra forskningsområden som prioriteras är ungdomsvårdens insatser och effekter, förändringsprocesser och förhållningssätt, organisation och samverkan samt rättstillämpning. Under 2004 beviljades fem nya projekt pengar och under år 2005 kommer tre nya projekt att starta som rör ungdomsvård. Sju forskningsprojekt pågår för närvarande och tre forskningsprojekt är redo att påbörjas under år 2005. Bland annat kommer docent Rolf Holmqvist, beteendevetenskapliga institutionen vid Linköpings universitet, att påbörja en forskningsstudie vid namn "*Samarbetet med föräldrarna. Föreställningar om sociala problem, åtgärder och samarbete hos ungdomar, föräldrar, socialsekreterare och institutionspersonal*" (2004/0015). Studiens syfte är att undersöka förutsättningarna för att etablera ett behandlingssamarbete med föräldrarna till ungdomar som vårdas på särskilda ungdomshem (SiS, 2004b).

Forskning som rör HVB-hem råder det brist på i Sverige. Centrum för utvärdering av socialt arbete genomförde under sommaren och hösten 2003 en pilotstudie för att pröva möjligheten att genomföra en större utvärderingsstudie av HVB-hem för ungdomar. Avsikten med huvudstudien är att studera den samlade insatsen "placering i HVB-hem" (Socialstyrelsen, 2004).

I detta kapitel har bakgrund och tidigare forskning om ungdomsvård tagits upp. 1994 övertog Statens institutionsstyrelse huvudmannaskapet för de särskilda ungdomshemmen och de hjälper nu till att finansiera forskning som rör ungdomsvård. I Sverige finns det lite forskning som rör öppenvård, familjehemsvård och institutionsvård. Den forskning som finns visar att det är viktigt att en effektiv behandlingsmodell omfattar alla de multipla förhållanden som

inverkar på resultaten. Ungdomskultur, förändringsmål och individuella lösningar är några faktorer som måste vägas in för att behandlingen ska bli så verkningsfull som möjligt.

4. TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

För att närmare förstå undersökningens resultat används olika teorier. I detta kapitel presenteras de teorier och modeller som kommer att användas. Det är Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002), Harry Shiers delaktighetsmodell (Shier, 2001; Rasmusson, 2004) samt social nätverksteori (Klefbeck & Ogden, 1996). Innan jag presenterar de tre teorierna har jag valt att ta upp ungdomars rättigheter enligt Socialtjänstlagen. Detta för att jag tycker att det är viktigt att bli påmind om vad som ligger som grund bakom beslut som rör barn och ungdomar. Även barnperspektivet tar jag under en egen rubrik i detta kapitel, då det är mycket aktuellt i vår samtid.

4.1 Barn och ungdomars rättigheter enligt Socialtjänstlagen

Enligt Socialtjänstlagen (2001:453) 5 kap 1 § skall Socialtjänsten

- verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden,
- i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysik och social utveckling hos barn och ungdom,
- med särskild uppmärksamhet följa utvecklingen hos barn och ungdom som har visat tecken till en ogynnsam utveckling,
- aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopningsmedel,
- i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och om hänsynen till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet,
- i sin omsorg om barn och ungdom tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan finnas sedan ett mål eller ärende som vårdnad, boende, umgänge eller adoption har avgjorts.

I ovanstående lagtext menas att Socialtjänstens insatser för barn och ungdom bör syfta till att underlätta familjens uppgift att ge barnen en materiell och känslomässig trygghet.

Socialtjänstlagen 5 kapitlet 1 § femte punkten syftar också till att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och det stöd som de behöver. Om den unges bästa motiverar det ska vård av den unge ske utanför det egna hemmet. I fall behövlig vård inte

kan ges i det egna hemmet kan Socialnämnden i samråd med vårdnadshavarna besluta om placering av den unge i annat hem. Det är viktigt att åtgärder utformas så att vårdnadshavarna inte endast samtycker utan även uppmuntras till aktiv medverkan och till att själv ta ansvar för åtgärderna (Norström & Thunved, 2002).

Enligt Socialtjänstlagen 3 kap 5 § ska ett barns inställning till en åtgärd så långt som möjligt klargöras. Hänsyn skall tas till barnets vilja med beaktande av dess ålder och mognad. Alltså ska barnet få uttrycka sin åsikt i saker som rör barnet personligen, till exempel var han eller hon ska bo (Norström & Thunved, 2002).

Processen att bli självständig pågår under hela barnets uppväxt men ökar under tonårstiden och det gör att många tonåringar börja ifrågasätta föräldrarnas livsstil och regler. Föräldrarna måste i denna självständighetsprocess bekräfta tonåringen och möta hans/hennes behov av att både få vara stor och liten. Varje tonåring måste få utvecklas i sin egen takt och på så sätt att relationerna till föräldrarna bibehålls och efterhand blir mer av vuxen och jämlik karaktär. Det är även viktigt att ha en helhetssyn på barnet. Barns relationer utanför familjen är betydande och det är av stor betydelse hur det omgivande samhället förhåller sig till barnet. Samhällets generella insatser genom stöd till barn och föräldrar, satsningar på förskolor, skolor, bostäder med mera har stor betydelse för barns utveckling och föräldrarnas förutsättningar att kunna ge barnen en god uppväxt (SOU 2000:77).

4.2 Barnperspektivet

Enligt barnkonventionen är barns behov deras rättigheter. Själva idén om barns rättigheter betonar just att barn ska få skydd mot utnyttjande och diskriminering, ha rätt att uttrycka sin mening och bli respekterade. Barnkonventionen menar att det är viktigt att barnets röst hörs och att man frågar barnet om det som rör dem. Enligt artikel 12 i konventionen ska barn ha rätt att fritt uttrycka sig i frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska sättas i förhållande till barnets ålder och mognad. På detta sätt beaktas barnperspektivet (Hammarberg, 2002).

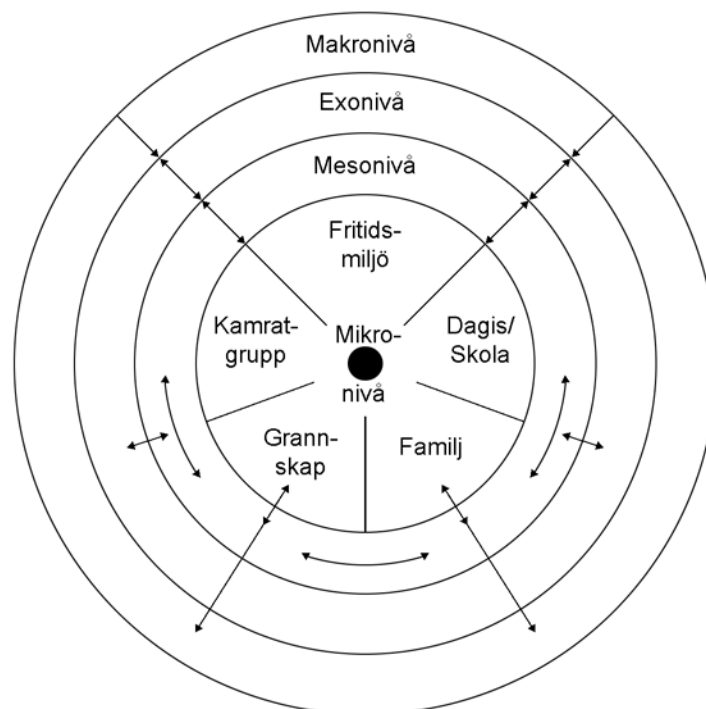
Välfärdsstatens uppbyggnad har inneburit att barnens rättigheter har givits ökat utrymme gentemot föräldrarnas. Lagstiftningen har definierat barndomens innebörder och statens åtagande i förhållande till barnen (Sandin & Halldén, 2003). Under de senaste åren har man i socialt arbete börjat beakta barnperspektivet allt mer. Det börjar bli allt mer självklart att barn och unga ska komma till tals vid beslut som rör dem. Det poängteras i barnkonventionen att barnet inte får ses som ett bihang till sina föräldrar eller till andra vuxna utan ska ses som en självständig individ. Detta ändrar synen på hur man tidigare sett på familjen och familjens bästa. Innan har man menat att föräldrarnas bästa även är barnets bästa. Nu vänder

barnkonventionen på det och sätter barnet och det som är bäst för barnet i centrum. Vid alla åtgärder som rör barnet ska dess bästa komma i främsta rummet enligt artikel 3.1 i barnkonventionen. Detta innebär att man alltid ska se till barnets bästa och att det ska väga tungt vid beslut som rör barn (SOU 2000:77).

4.3 Utvecklingsekologisk teori

Utvecklingsekologisk teori är utarbetad av den amerikanske forskaren Urie Bronfenbrenner och beskriver den mänskliga utvecklingen på ett annat sätt än tidigare. Teorin började ta form på 1970-talet och har hämtat inspiration från psykologisk ekologi och den tysk-amerikanske psykologen Kurt Lewin. Bronfenbrenner ville med sin teori visa att barns utveckling påverkas av omgivningen och att omgivningen påverkas av barnet. Utvecklingen sker i interaktion mellan olika omgivningsfaktorer. Ju äldre barnet blir desto fler närmiljöer kommer barnet att ingå i (Andersson, 2002).

När Bronfenbrenner beskriver utvecklingsekologi använder han sig av fyra analysnivåer. För att tydligare förklara dessa nivåer beskriver han dem som en uppsättning koncentriska cirklar och använder de ryska babusjkadockorna som förklarings exempel. Babusjkadockorna är trädockor av olika storlekar som passar in i varandra. I mitten finns barnet med sin omedelbara närmiljö. De olika nivåerna eller miljöuppsättningarna kallar Bronfenbrenner för mikronivå, mesonivå, exonivå och makronivå (Klefsbeck & Ogden, 1996). Nedan illustreras de olika nivåerna och samspelet dem emellan i en figur.

Den utvecklingsekologiska strukturen i Gunvor Anderssons (2002) tolkning av Bronfenbrenners modell.

Bronfenbrenner ordnar in miljön efter graden av närhet till barnet. Utvecklingsprocessen påverkas av relationer i och mellan de olika miljöuppsättningarna, men också av det större sociala sammanhang som dessa uppsättningar ingår i (Klefbeck & Ogden, 1996).

På *mikronivån* finns det som är i barnets direkta närhet. Det är i den primärmiljö som barn och ungdomar utvecklas och där gör de sina erfarenheter och skapar sin verklighet. Här konstruerar miljön barnet och barnet konstruerar delvis miljön. Exempel på sådant som är i barnets direkta närhet är familjen, skola, kamrater och fritidsmiljö (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002). De relationer som boendet i Ungbo medför ingår i primärmiljön. Även ungdomarnas delaktighet i beslut som rör Ungbo påverkar dem direkt då boendet är en ytterst central del i deras liv. Att barn och ungdomar får känna sig delaktiga i beslut som rör dem själva är viktigt för deras självkänsla och för deras utveckling till en vuxen individ.

På *mesonivån* sker interaktioner mellan närmiljöer. Hur dessa närmiljöer samverkar med varandra är viktigt för barnet. Exempel kan vara kontakten mellan Ungbos personal, skola, socialsekreterare och ungdomens föräldrar. Är inte kontakten bra emellan kan detta påverka barnet negativt. Flytten till Ungbo kan man kalla för en ekologisk övergång. En ekologisk övergång äger rum när en individ förflyttar sig för första gången från ett mikrosystem till ett annat. I denna övergång är barn och ungdomar sårbara. Hur denna övergång upplevs av barnet eller av ungdomen beror på vem eller vilka som är involverade, vilka känslor som uppkommer samt hur den äger rum (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002). Det är ytterst viktigt att ungdomens föräldrar involveras i flytten till Ungbo och att de är med i planeringen, exempelvis vid det inledande informationsmötet. Detta för att ungdomens upplevelse av flytten ska bli så positiv som möjligt och att nätverket engageras från början.

Det finns även miljöer som barnet inte är i direkt kontakt med men som påverkar barnet indirekt. På *exonivån* påverkas barnet av de personer som det är beroende av eller utav olika sociala institutioner som exempelvis skola, fritidsklubbar, Socialtjänst eller föräldrarnas arbetsplatser. Denna nivå berör bland annat hur människor använder sin tid och tillsammans med vem eller vilka. De tider som föräldrarna arbetar efter på sin arbetsplats påverkar hur mycket tid de får tillsammans med barnet. Alltså påverkas barnet av föräldrarnas arbetsplats (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002). De ungdomar som väntar på att få komma till Ungbo påverkas av hur många andra ungdomar som står i kö till boendet. Antalet inskrivna ungdomar i Ungbo påverkar ungdomen genom att det begränsar eller främjar tiden som ungdomen har med sin kontaktperson. Har personalen en stressad arbetssituation påverkas ungdomen negativt både genom tidsbegränsning och genom att personalen kan upplevas stressad vid träffar. Även Ungbos riktlinjer med regler och andra bestämmelser påverkar

ungdomen på denna nivå. Detta är inget som ungdomen själv kan påverka eller besluta om men det påverkar ungdomen på olika sätt.

Även på *makronivå* finns sådant som påverkar barnet indirekt. Makronivå kan även kallas för en nationell nivå då man här finner samhällsförhållanden, normer och värderingar. Politiska beslut som tas på denna nivå påverkar barnet indirekt genom exempelvis Skollagen, Socialtjänstlagen eller besparingar för skola och fritidsverksamheter (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002). De beslut som inverkar på barn- och ungdomsvård i Sverige fattas på en hög nivå. Om besluten leder till besparingar påverkas barn och ungdomar genom att antalet vårdplatser i landet minskar och att kriterierna för vård blir fastare.

4.4 Shiers delaktighetsmodell

Harry Shiers har utvecklat en modell för att förstå innebörden i barns och ungas delaktighet och medbestämmande. Modellen består utav fem nivåer av delaktighet (Shier, 2001; Rasmusson, 2004).

Nivå 1: Vuxna lyssnar till barn.

Att vuxna lyssnar på barn innebär att barn får uttrycka sig och att de ansvariga vuxna lyssnar på dem. Föreställningen som finns om att barn inte är intresserade av att delta i beslutsfattande har visat sig att inte stämma. Olika rapporter visar att många barn har en önskan om att ha mer att säga till om (ibid).

Nivå 2: Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter.

En del barn behöver stöd i att säga vad de vill och tycker. Blyghet eller dåliga erfarenheter kan vara några utav orsakerna till att de inte uttrycker sina synpunkter. Vuxna som arbetar med barn måste stötta barnen så att de klarar av att komma över tröskeln som hindrar dem att säga vad de tycker. Det som skiljer nivå ett och två är att vuxna på nivå två ger barnet stöd och positiv förstärkning och därmed ett större utrymme att uttrycka sig (ibid).

Nivå 3: Hänsyn tas till barnets åsikter.

På denna nivå väger man in det som barnet säger. Dock är det inte säkert att beslutet blir i enlighet med barnets önskemål. Det är ändå viktigt att förklara för barnet hur och varför beslutet fattades (ibid).

Nivå 4: Barn är inblandade i beslutsprocesser.

Här arbetar man aktivt med att barn ska bli aktiva i beslutsprocesser. Barn är direkt involverade där beslut fattas. På nivå tre väger man in vad barn säger när man fattar beslut

medan man på nivå fyra går ett steg längre. Här möter de vuxna barnet och planerar och fattar beslut tillsammans (ibid).

Nivå 5: *Barn delar makt och ansvar när beslut ska fattas.*

Makt och ansvar delas fullt ut mellan barn och vuxna på denna nivå. Detta innebär att vuxna får sätta av en del makt till barnet. Det som skiljer nivå fyra och fem är att i nivå fyra har barnet rätt att delta i beslutsprocessen men hans/hennes makt att påverka beslutet kan vara begränsad (ibid).

På varje nivå finns även tre steg; öppning, möjlighet och skyldighet. En *öppning* gäller så snart de vuxna är beredda att använda sig av en nivå/princip. Det uppstår en *möjlighet* när de vuxna kan anamma en nivå/princip i det praktiska arbetet. Då de vuxna fattat beslut om att arbeta efter modellen uppkommer en *skyldighet*. De blir då skyldiga att arbeta enligt programmet som nu har blivit infört i det dagliga arbetet (ibid).

4.5 Social nätverksteori

För att förstå den sociala nätverksteorin måste man först förstå begreppet nätverk och vad det syftar på. J.C Mitchel definierar socialt nätverk följande: *"ett typiskt kontaktmönster i en grupp av vissa personer, där kontaktmönstret har den egenskapen, som helhet betraktat, att det kan användas för att förklara hur dessa personer uppför sig"*. Den definierade uppsättningen personer kan vara grannar, släktingar, myndighetspersoner eller en individs personliga nätverk. Det finns flera olika sätt att rita kartor över nätverket. Det som är gemensamt för de olika sätten är att de alla utgår ifrån att de flesta människor delar in sitt nätverk i olika delar. Dessa delar kategoriseras efter vilken typ av relationer det handlar om, grannar, släktingar, vänner, arbetskamrater och därefter graden av närhet (Klefbeck & Ogden, 1996).

Man skiljer också på primärt och sekundärt nätverk. Det primära nätverket är det som utgörs av föräldrar, syskon, släkt, vänner och grannar. Dessa personer känner varandra och har nära kontakt. I svåra situationer är det ofta dessa personer som stöttar. Det sekundära nätverket är det professionella. Kontakten med dessa personer kommer inte av sig själv utan sker genom formaliserade kanaler. Det kan till exempel vara socialsekreterare, skolkurator etc. Hur mycket sekundära nätverket ingår i det personliga skiljer sig från person till person. Ju mindre kontakt en person har med det primära nätverket eller umgängeskretsen desto större inflytande får det sekundära nätverket (ibid).

För ett barn eller en ungdom är det viktigt att det finns ett samarbete mellan olika delar i nätverket. Om föräldrarna har kontakt med de andra personerna i nätverket så vågar barnet utveckla sina relationer till dessa personer. Detta går i likhet med Bronfenbrenners tankar, att ju mer kontakt och kommunikation det finns mellan de olika sammanhangen i barnets liv desto bättre är det för barnet. Öppna kommunikationskanaler som ger tvåvägskommunikation gynnar barnets utveckling bäst. Det är alltså viktigare för barnet vad som händer mellan systemen än vad som händer i dem. Utgångspunkten i den sociala nätverksteorin är att familjen och det övriga sociala nätverket är den unges närmaste stöttepelare. Därför är det viktigt att detta nätverk är starkt runt den unge. I den professionella omsorgen måste därför målet vara att ett socialt stödande och kontrollerande nätverk upprättas eller återupprättas kring barnet eller ungdomen. Målet är att få det naturliga nätverket att fungera så att den unge får hjälp där. För att barn och unga ska fungera utan att vara beroende av officiella åtgärder krävs det ett problemlösande, stödande eller beteendeförändrande nätverk. Det finns inget socialt nätverk som är det riktiga i alla situationer men det finns de nätverk som är bättre för barns och ungas utveckling och som skyddar mot motgångar och livskriser. När det naturliga nätverket saknas eller fungerar dåligt tar de offentliga hjälpinsatserna i skol-, hälso och socialförvaltningen över. Det är då viktigt att se till att åtgärdsnätverket har en viss storlek. Alla ska känna till varandra i nätverket så att kommunikationen fungerar och att man kommer fram till lösningar på konflikter och oenigheter tillsammans (ibid).

I ovanstående kapitel har barn och ungdomars rättigheter enligt Socialtjänstlagen samt barnperspektivet lyfts fram. Socialtjänstlagen ska verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden. Är förhållandena inte tillräckliga ska Socialtjänsten tillsammans med vårdnadshavarna besluta om placering av den unge i annat hem. Barnkonventionen betonar att barns behov är barns rättigheter. Det är viktigt att man låter barnet komma till tals vid beslut som rör barnet. Det som barnet säger ska sättas i förhållande till dess ålder och mognad. På detta sätt ser man barnet som en självständig individ. Tre olika teorier har även presenterats i detta kapitel. Dessa teorier kommer sedan att användas i en analys för att närmare förstå studiens resultat. Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori går ut på att barns utveckling påverkas av omgivningen och att omgivningen påverkas av barnet. Genom att använda sig av fyra olika analysnivåer förklarar han relationer mellan olika miljöuppsättningar runt barnet. Harry Shiers delaktighetsmodell gör det lättare att förstå innebörden i barns och ungas delaktighet och medbestämmande. Modellen tar upp fem olika nivåer där barnet i nivå ett har minst att säga till om och barnet i nivå fem mest. Den sociala nätverksteorin beskriver nätverket runt den unge. Här tar man

upp vad olika nätverk betyder för ungas utveckling samt hur man professionellt arbetar med barns nätverk.

5. RESULTAT AV INTERVJUSTUDIE

I detta kapitel redovisas delar av de intervjuer som gjorts med två socialsekreterare och fyra ungdomar. Under fem olika teman redovisas svar från informanterna.

5.1 Resultat av intervjuer med socialsekreterare och ungdomar

Efter att ha intervjuat två socialsekreterare och fyra ungdomar har materialet blivit omfattande. För att kunna besvara de frågor som finns i uppsatsens frågeställning har jag valt att använda mig av fem olika teman. Detta medför att alla frågor i intervjuguiden inte kommer att redovisas. Ungdomarnas namn är fingerade i uppsatsen till: *Samuel, Tobias, Nadja* och *Maria*. Socialsekreterarna har jag valt att kalla *Socialsekreterare1* och *Socialsekreterare2*. Citat från informanterna är markerade med kursiv stil för att göra det lättare för läsaren. Situationen för de fyra ungdomarna såg lite olika ut innan de kom till Ungbo. En hade bott på behandlingshem under flera år, en hade bott hos en nära kamrat och en kom från föräldrahemmet. En av ungdomarna hade bott en tid på Akvarellen i väntan på plats i Ungbo och dit hade personen i fråga kommit från föräldrahemmet.

5.1.1 Förväntningar

På frågan vad *ungdomarna* hade för förväntningar på Ungbo blev svaren en aning spridda. Det som de flesta tog upp var inte förväntningar på hur de själva skulle komma att förändras utan på hur de förväntade sig att det praktiskt skulle fungera i Ungbo. De talade om ett eget boende, att ta hand om sig själva och den allmänna uppfattningen var att de såg Ungbo som en bra möjlighet.

”Nja... jag hade väl inte funderat igenom det så mycket överhuvudtaget innan jag fick reda på att det var att man skulle ta hand om pengar själv, laga mat själv, handla mat själv och sköta tider och så va. Det var en stor grej alltså. Visst okej man var gammal men ändå man hade inte varit med om så mycket sånt innan /.../”

Tobias

Samuel berättade att han trodde att Ungbo skulle vara mer som en vanlig lägenhet. Han hade inte förväntat sig att reglerna skulle vara så många och bestämda. Alla fyra ungdomarna tyckte att förväntningarna stämde ganska bra och ingen av dem kunde komma

på något som inte stämde. De två tjejerna berättade att de först hört talas om Ungbo utav andra och därför präglades deras förväntningar av det.

De båda *socialsekreterarna* förväntade sig att Ungbo skulle vända sig till de ungdomar där varken familjehem- eller institutionsplacering passade. Dessa ungdomar hade de haft svårigheter att hitta lämplig insats till. Vad dessa ungdomar behövde var ett tryggt boende där de kunde få stöd med det som föräldrarna annars skulle ha givit. Socialsekreterare1 berättade att i början när Ungbo startade så placerades några stycken ungdomar i Ungbo som inte klarade av boendet. De behövde mer stöd än vad Ungbo kunde erbjuda. Socialsekreterare1 ansåg att socialsekreterarna i Ungdomsteamet nu blivit duktigare på att hitta och se vilka ungdomar som passar för att bo i Ungbo. Socialsekreterare2 trodde att Ungbo skulle ha mer individuella lösningar för ungdomarna och att reglerna inte skulle vara så generella. Båda socialsekreterarna ansåg dock att Ungbo blev det mellanvårdsboende som de förväntade sig att det skulle bli. På frågan om vad socialsekreterarnas tror att ungdomarna har för förväntningar på Ungbo svarade de följande:

".../ Jag tror att de har förväntningar på att det är någon sluss till någonting, kanske att det är en sluss till hemflytt på ett sätt, alltså en återflytt till hemmet och en del har förväntningar på att det ska bli en flytt vidare i livet och så. Det beror på hur man är och så."

Socialsekreterare2

Socialsekreterare2 trodde att ungdomarna såg Ungbo som en sluss till någonting annat men betonade även att förväntningarna på Ungbo ser olika ut beroende på individen.

Socialsekreterare1 tog upp Ungbos regler och kontroll och menade att ungdomarna ibland upplevde detta som jobbigt. Socialsekreteraren såg inte något problem med detta då denne menade att det brukade lösa sig efter att man pratat med och förklarat för ungdomen. Nedan följer ett citat som visar på socialsekreterare1's erfarenheter av ungdomarnas förväntningar:

"Alltså de ser ju ofta det där att jag ska få en egen lägenhet, det blir en stor sak. Vissa kan tycka att det kanske blir jobbigt och känna att man har kontroll på sig men det kan man ju prata om och förklara så det brukar de inte ha några problem att förstå varför."

Socialsekreterare1

5.1.2 Förändringar

Uppsatsens syfte var att se vad Ungbo betytt för de ungdomar som bott i boendet samt se om de har förändrats. *Ungdomarna* beskrev tiden i Ungbo som positiv och berättade att den givit dem mycket. De talade om att de lärt känna sig själva bättre och att de blivit bättre på att ta hand om sig själva. Personalens roll togs upp som en viktig del i denna utveckling. Ingen

av ungdomarna uttryckte att Ungbo inte varit lärorikt. Även om Ungbovistelsen inte medförde den förändring som ungdomen förväntat sig så kom den att betyda en hel del.

".../ Jag har fått lära mig att ta hand om mig själv på ett helt annat sätt än jag visste innan och jag har lärt mig att hantera ekonomi lite bättre och följa regler och sånt som finns ute i vanliga lägenheter också. Så gick det inte så bra i den andra lägenheten som jag kom till sen tyvärr. Men jag lärde mig rätt mycket faktiskt .../"

Tobias

"Det har fått mig att lära känna mig själv mer. Eftersom jag har varit mycket för mig själv och tänkt och så .../ förut visste jag inte riktigt vem jag var. Vad jag var för person. Men nu vet jag det, jag tror att det har mycket att göra med att jag bott själv och så. Jag har insett att jag måste göra allting själv."

Nadja

Ungdomarna talade om att de blivit vuxnare och mognare. Maria berättade följande *"Jag känner att jag börjar bli mer mogen och kan ta mer ansvar, hantera vissa saker på olika sätt och inte bli arg så fort det är någonting"*. Även Samuel gav uttryck av att ha mognat *".../ innan var jag väldigt käftig och liksom brydde mig inte om vad andra sa .../ "*.

Socialsekreterarna gav även de en positiv bild av Ungbo. De menade att Ungbo betytt mycket för deras arbete genom att ha varit en oerhörd resurs och avlastning. Den samstämmiga bilden var dock att det behövdes ytterligare insatser inom kommunen för ungdomar eller en utveckling av Ungbo. Visserligen finns Gula villan i Kalmar, som vänder sig till ungdomar som behöver lite mer hjälp än de i Ungbo, men socialsekreterarna menade att det borde finnas fler insatser att välja mellan.

".../ Jag tror att skulle vi ha mer som ett smörgåsbord här hemma så skulle vi kunna lösa det allra mesta själva här i Kalmar. Det tror jag och jag tror att vi skulle kunna undvika många LVU därför att vi skulle kunna gå in med insatser tidigare .../".

Socialsekreterare1

Så här svarade socialsekreterarna på vad Ungbo betytt för deras arbete:

".../ Alltså det har betytt mycket för när man har beviljat en insats som Ungbo så har det följt med så mycket annat .../ det blir så mycket automatiskt som gör att det blir en helhetslösning, som gör att jag kan fokusera på andra klienter .../"

Socialsekreterare2

"Det är kanonbra, det är det. Jag vet inte vad vi skulle göra om vi inte skulle ha kvar Ungbo. /.../ Det är en jättebra insats för många av dem som faktiskt inte fungerar hemma."

Socialsekreterare1

Socialsekreterarna fokuserade på lite olika företeelser när de beskrev hur de trodde att ungdomarna upplevde Ungbo samt vad Ungbo betytt för ungdomarna. Båda tog dock upp att relationen till föräldrarna ofta blev bättre när ungdom och förälder inte hela tiden var så nära inpå varandra. Socialsekreterare1 trodde att ungdomarna genomgående upplevde Ungbo som någonting positivt och att det var fler som ville till Ungbo än som fick komma dit. Socialsekreteraren menade att många genom Ungbo såg att det fanns någonting annat än det de tidigare erfarit och att tron på vuxna stärktes. Socialsekreterare2 fokuserade mer på vilka ungdomar som bott i Ungbo och hur personalstyrkan sett ut. Socialsekreteraren menade att det under perioder känts som om man inte riktigt haft fullt samarbete i personalgruppen. Under dessa perioder har ungdomarna haft möjlighet att spela ut personal gentemot varandra och därigenom kunnat göra kortsiktiga vinster. I de situationer som uppkom visade sig Ungbo ha en sårbarhet som blev uppenbar för ungdomarna. Denna sårbarhet, menade socialsekreterare2, visade för ungdomarna att Ungbo inte var så tryggt som de många gånger trott. Socialsekreterare2 berättade följande om vad han/hon tror att Ungbo betytt för ungdomarna:

"/.../ Det är svårt att säga vad jag tror att det betytt med Ungbo. Jag tror ändå att det givit många ett lyft så men för en del tror jag att det kan vara ett oerhört misslyckande också. Att det kan vara en skada att misslyckas alltså att det kan påverka negativt på livet. Jag vet inte om Ungbo har haft några självmord, jag tror inte det."

Socialsekreterare2

5.1.3 Delaktighet

Barnperspektivet är något som är mycket centralt i vår tid. Därför kändes det relevant att höra med *ungdomarna* hur pass delaktiga de känner/kände sig i insatsen Ungbo. För att förstå deras svar på kommande frågor angående delaktighet bads de till en början att definiera begreppet delaktig. Första reaktionen på frågeställningen var att både socialsekreterare och ungdomar blev en aning överrumplade och de blev tvungna att tänka till lite extra innan de kunde svara. En utav ungdomarna hade utländsk bakgrund och hade därför svårare att definiera begreppet. För att göra det enklare förklarades ordet lite nämnare med uttrycket "vara med". Trots detta hade personen i fråga svårt att definiera begreppet. Två utav ungdomarna definierade begreppet med att deltaga och vara med i det mesta.

Den fjärde ungdomen definierade begreppet enligt följande:

”/.../ i ungdomsboendet är man delaktig i att det funkar som det ska. Alltså det är inte bara deras (personalens) jobb att se till att det funkar utan det är ungdomarnas jobb också att göra det. Så det är väl en delaktighet”.

Tobias

Alla ungdomarna kände sig delaktiga i beslutet att flytta till Ungbo trots att två av dem inte varit lika positiva som de två andra. Dessa ungdomar uttryckte att de känt sig tveksamma till Ungbo till en början men att de genom påtryckningar från olika håll ändå tagit beslutet att flytta in. Dock tyckte båda efter att ha varit en tid på Ungbo att de gjort ett bra val. Tobias beskrev enligt följande hur han upplevde sig delaktig:

”Jag kände mig delaktig i och med att beslutet vilade i mina händer om jag ville eller inte ville. Men jag var inte delaktig i det beslutet överhuvudtaget att de ens tog upp det här, det fick jag reda på när det redan var bestämt. Att det finns en plats och du ska dit. Men jag fick bestämma själv när eller om jag skulle dit.”

Tobias

Samuel och Nadja kände att de fick ett erbjudande om att flytta till Ungbo och att beslutet låg hos dem. Ingen av de fyra ungdomarna tog själva upp förslaget om att flytta till Ungbo utan det var deras socialsekreterare som förde det på tal. Ungdomarna menade att ingen hade tvingat dem att flytta till Ungbo om de hade tackat nej till erbjudandet. Samtliga ungdomar ansåg även att de fått vara delaktiga i de beslut som tagits under tiden de bodde i Ungbo. Samuel menade att personalen i Ungbo frågade honom när beslut skulle fattas och han ansåg inte att han blivit överkörd. Även Maria och Tobias berättade att de känt sig delaktiga i alla beslut som fattades om dem under tiden i Ungbo. Nadja bekräftade också att hon fått vara delaktig i beslut:

” Ja, de frågar alltid mig vad jag tycker är bra. Tycker jag inte det så blir det inte så. Sen är jag ju myndig också så det kan ju bero lite på det också.”

Nadja

Två utav de ungdomarna som intervjuades hade inte lämnat Ungbo vid intervju tillfället. De hade fått en ungefärlig tid när de skulle överta kontraktet på lägenheten och var inne i avslutningsprocessen. Dessa ungdomar träffade inte personalen i Ungbo lika mycket längre utan klarade sig mycket själva.

Samuel som var inne i sin avslutningsprocess, svarade följande på frågan om hur delaktig han kände sig i beslutet att lämna Ungbo:

"Det beror på hur man ser det alltså. Det är en grej som... det... vi har inte bestämt något datum när jag ska lämna då utan jag vet ju bara på ett ungefär. Så att det... på sätt och viss har jag ju inte varit delaktig i det. Det är sådant som kontaktpersonen ska sköta och ekonomihandläggaren. /.../ Men kontaktpersonen har ju pratat mycket med mig om det... jag menar det är väl att vara delaktig då /.../"

Samuel

Nadja berättade att hon och hennes kontaktperson pratat om tiden när hon ska överta kontraktet för lägenheten. Planeringen hade precis börjat och hon kände sig ganska delaktig i den än så länge, menade hon. Maria berättade att hon känt sig delaktig till att lämna Ungbo, då det var något som hon själv ville. Tobias blandade ihop flytten från Stensbergsvägen och när han lämnade hela Ungbo. Han berättade att han kom in rätt sent i Ungbo och syftade till att Ungbo har en gräns vid tjugo år, då man blir för gammal för att bo kvar. Delaktig hade han känt sig, menade han, men han gav uttryck av att det var många känslor inblandade i hans flytt från Ungbo.

Även *socialsekreterarna* gavs samma fråga om huruvida de trodde att ungdomarna känt sig delaktiga i Ungbo eller inte. En av dem definierade begreppet delaktig enligt följande:

"Jag tänker ju på... alltså delaktighet då tänker jag ju på den egna viljan. Den egna viljan, den egna motivationen och frivilligheten, för det är ju sådana saker som är grundläggande i insatsen. Att man vill själv, att man är motiverad och det egna ansvaret /.../"

Socialsekreterare1

Socialsekreterare2 hade lite svårare att sätt ord till sina tankar när denne skulle definiera delaktig eller delaktighet. *"Jag får ju bara bilder utifrån Ungbo. Men att... utifrån ens egna begränsningar och möjligheter engagera sig och finnas tillgänglig..."*. Socialsekreteraren syftade till att man har olika saker med sig i livet. Detta gör att man kan känna ett visst motstånd inför vissa bitar och att man har lättare för andra. De bitarna man har lättare för är man delaktig i medan man väljer att inte vara det i de andra. Detta gäller både Ungbos personal, ungdomen samt ungdomens föräldrar. Båda socialsekreterarna trodde att ungdomarna känt sig delaktiga i beslutet att flytta till Ungbo. De menade att ungdomarna själva valt om de ville till Ungbo eller inte. I många fall, trodde de, såg ungdomarna Ungbo som en livboj som kunde lösgöra dem från deras destruktiva sammanhang.

På frågan om hur socialsekreterarna trodde att ungdomarna känt sig delaktiga i alla beslut som tagits medan de bodde i Ungbo svarade socialsekreterarna lite olika. Socialsekreterare2 menade att valet att flytta till Ungbo låg hos ungdomen men när ungdomen väl bodde i Ungbo var det en hel del som redan var fastställt. Exempelvis regler, socialbidragsnormen och vad som ingick i boendet och socialsekreteraren undrade om det fanns möjlighet för ungdomarna att välja sin egen kontaktperson. Socialsekreteraren tog även upp det som ungdomarna hade rätt att besluta om själva, som exempelvis fritidssysselsättning, vilka planscher som skulle hänga på väggarna och om ungdomen ville ha hjälp med något till exempel gardinuppsättning. Socialsekreterare1 trodde att reglerna upplevdes som rätt så naturliga av ungdomarna. De regler som fanns var ju där från början och alla som flyttar till en lägenhet har ju vissa regler att följa, menade socialsekreterare1. *".../ Jag upplever inte att man tar några beslut över huvudet på ungdomarna eller så utan de är ju med hela tiden /.../"* Socialsekreterare1 menade att man ofta kunde motivera vissa beslut utifrån hur det hade sett ut runt ungdomen. Socialsekreterarna fick även frågan om de trodde att ungdomarna känt sig delaktiga i beslutet att lämna Ungbo. Socialsekreterare1 tog upp ett par exempel som visade när ungdomarna varit med i avslutningsprocessen:

".../ Både den där tjejen, den första tjejen som jag hade där som flyttade hem hon bodde inte i lägenheten. Hon tyckte att det var otäckt, så för henne var det inte konstigt när vi kom fram till att det inte fungerar och det står många på kö och du kanske ska prova något annat då. Och sen den här killen som har blivit uppsagd nu för honom så har det blivit tydligt att de var en lättnad för honom. För han har förmodligen... alltså han har känt så mycket krav av att ha en kontaktperson /.../ han vill ha en sin frihet det är det som han säger nu då /.../"

Socialsekreterare1

Även socialsekreterare2 berättade om sina erfarenheter:

"Jag har haft en del ungdomar som har brakat igenom, som har straffat ut sig från Ungbo. Så även om de har gjort det och inte följt reglerna som är uppsatta så tror jag inte att de känner sig delaktiga i det beslutet att bli uppsagda och så. Utan jag tror att de känner sig och att de har blivit satta av socialtjänsten /.../"

Socialsekreterare2

Exemplen visar att de två socialsekreterarna har olika erfarenheter av hur ungdomarna upplever och känner inför att lämna Ungbo.

5.1.4 Samarbete

Ett par frågor berörde hur samarbetet fungerat mellan ungdomen och dess socialsekreterare samt mellan ungdomen och dess kontaktperson i Ungbo. *Ungdomarna* svarade följande på

hur kontakten mellan dem och deras socialsekreterare fungerat. Samuel berättade att han haft tre olika socialsekreterare under tiden som han bott i Ungbo. Han var, trots att han fått byta, nöjd med kontakten som de haft. Dock hade han svårt att vid intervju tillfället minnas vem som var hans socialsekreterare just då, eftersom han precis fått en ny.

Tobias tyckte att samarbetet med socialsekreteraren allt som oftast fungerat bra. Tyvärr tyckte han att socialsekreterarna var lite lata ibland och att de inte riktigt gjorde det som man bad dem om. Maria var enbart nöjd med samarbetet mellan henne och hennes socialsekreterare. Nadja berättade följande om sin kontakt med socialsekreteraren:

" Vi har träffats lite och så men vi har inte så mycket kontakt. Vi träffas typ någon gång och äter ute eller hon kommer hit och pratar om allt möjligt... babblar. Hon är en snäll person och hon ställer upp mycket. Vi har inte haft kontakt och så men det är nog för att jag har kontaktpersonen nu och det. Hon tycker nog att det räcker och så."

Nadja

Alla fyra ungdomarna tyckte att samarbetet med kontaktpersonen på Ungbo fungerat bra. Nadja berättade att hon och kontaktpersonen kommit varandra väldigt nära. De kunde prata med varandra om allting och kontaktpersonen kändes nästan som en ny förälder för henne. Samuel konstaterade följande när han fick frågan om samarbetet mellan honom och hans kontaktperson:

" Ja, väldigt bra det är det ända jag kan säga. Väldigt snäll och go och inget tråkigt med kontaktpersonen alls, utom då de gångerna när vi rök ihop men det var inget allvarligt alls /.../ "

Samuel

Samuel tog också upp att kontakten med övrig personal på Ungbo fungerat bra. Han menade att de hjälpt honom mycket allihop. Maria berättade att hon haft tre olika kontaktpersoner under tiden hon bodde i Ungbo.

" Först så var det en och det fungerade så där och sedan fick jag en annan och då blev kontakten bättre. Det kändes som om jag kunde vara mer öppen och den kontaktpersonen kunde hjälpa mig med mer saker. Sen när den personen flyttade fick jag en annan."

Maria

Tobias kände sin kontaktperson redan innan han kom till Ungbo. Han berättade följande:

" /.../ I och med att vi kände varandra redan innan så funkade det mycket bra. Kontaktpersonen förstod mig och jag förstod kontaktpersonen, vi gjorde lite

dealar vid sidan av, i och med att kontaktpersonen visste hur jag var och vad jag behövde och inte behövde /.../”

Tobias

Tobias menade att dealarna var förslag från honom och kontaktpersonen till övrig personal i Ungbo. Exempelvis kunde det röra sig om övernattningar på Stensbergsvägen. Eftersom han upplevde det jobbigt att sova ensam var det okej för honom ha övernattningar ibland.

”/.../ först provade vi helgerna då och det gick ganska bra till att börja med och sen blev det jobbigt och då kunde kontaktpersonen inte alltid hjälpa mig med att jag inte alltid var ensam där. Så kontaktpersonen sa att okej vi kan väl prova tre dagar i veckan plus helgen då, så det var sådana saker då /.../”

Tobias

Även *socialsekreterarna* fick frågor om hur samarbetet fungerat mellan dem och personal i Ungbo samt mellan dem och ungdomarna. *Socialsekreterare1* upplevde samarbetet mellan personal i Ungbo följande:

”Jättebra! Lätt att prata och lätt att komma överens om hur man ska gå vidare. Ja, det flyter på. Personalen är ju mycket här inne också så vi pratar naturligt var och varannan dag. Man har gemensamma möten tillsammans regelbundet för att titta på hur det varit och planera framåt och så där.”

Socialsekreterare1

Socialsekreterare2 tyckte att samarbetet fungerat bra och menade att personalen i Ungbo tog ett oerhört ansvar och att allt bara rullar igång när insatsen Ungbo beviljas för en ungdom. Dock ansåg *socialsekreteraren* att det även kunde finnas en risk i att personalen i Ungbo tog ett så stort ansvar över ungdomarna.

”/.../ Alltså jag tror att socialsekreterarna lämnar över ett oerhört ansvar till personalen i Ungbo, mer än de borde göra. Det blir då lite grann... det finns en möjlighet eller risk beroende på hur man tänker som socialsekreterare, att då kör man sitt egna race i Ungbo. Man kanske då inte är delaktig så mycket utan blir mer informerad av vad som händer /.../”

Socialsekreterare2

Socialsekreterare2 menade att samarbetet skulle underlättas om Ungdomsteamet, Gula villan och Ungbo hade samma chef. Det skulle kunna bidra till att frågor som rörde Ungbo lättare skulle kunna tas upp och besvaras. Båda *socialsekreterarna* menade att ungdomarna vände sig till sin kontaktperson i Ungbo om de undrade över något. Kontakten med *socialsekreterarna* minskade när ungdomarna väl bodde i Ungbo.

Socialsekreterare1 berättade följande:

"Det brukar vara så att man har en ganska intensiv kontakt med ungdomarna innan de placeras i Ungbo. När de placeras i Ungbo så tar personalen över kan man säga den täta kontakten och då finns man mer med ibland. Jag vet inte...jag tror att det kan finnas de ungdomar som känner sig lite besvikna eller så att man backar tillbaka /.../ men det är ju samtidigt naturligt att man inte kan vara med på samma sätt /.../"

Socialsekreterare1

Även socialsekreterare2 talade om att kontakten med ungdomarna blivit mindre när de flyttat in i Ungbo. Personalen i Ungbo tog över mycket av det som socialsekreteraren innan haft hand om.

5.1.5 Framtid

I slutet av intervjun ställdes ett par frågor om framtiden. Vad hade ungdomarna för planer och förhoppningar på framtiden? Tre utav de *ungdomar* som intervjuades studerade och deras planer var att gå färdigt skolan och sedan söka arbete eller fortsatt utbildning. Maria svarade: *"Bo här sen gå ut gymnasiet och gå på högskola"*. På frågan om vad hon ville läsa på högskolan svarade hon: *"Socionom, det skulle vara intressant och kanske flytta till Göteborg eller något"*. Hennes förhoppningar på framtiden var att kunna ha kvar lägenheten som hon övertagit kontraktet på samt gå ut skolan. Samuels och Nadjas planer var att gå färdigt skolan och sedan börja arbeta. Båda två önskade starta egna verksamheter och att därigenom kunna arbeta med det som intresserar dem mest. Nadja betonade att det viktigaste för henne var att vara lycklig och frisk. Hon menade att hon inte ställer så höga krav på sig själv så länge hon mår bra. Samuel svarade: *"Jag har ganska stor förhoppning. Det ska bli kul att börja jobba, skaffa hund och barn. Ja, hus och så vidare. Så jag har stor förhoppning på det"*. Tobias som var den av de fyra som inte gick i skolan planerade att börja komvux till våren.

"/.../ Jag ska in på Komvux och plugga upp lite betyg, sedan är väl inte skolan mitt starkaste ämne men... jag har konstaterat när jag varit på praktikplats och jag har sökt jobb det funkar liksom inte. Något måste jag göra har gått och dragit för länge /.../"

Tobias

"/.../ Det är ett bra mål att satsa på att klara det (Komvux) först. Sen längre fram egen lägenhet kanske, bra jobb eller bra och bra men ett jobb i alla fall. Ett välbetalt jobb så man klarar av att överleva på det jobbet man har... ja, leva ett normalt liv alltså som vilken Svensson som helst. Det är långt fram men det är på väg i alla fall. Jag tar en bit i taget det är det enda som gäller."

Tobias

Till *socialsekreterarna* ställdes frågan om hur de ser på sitt fortsatta arbete med Ungbo. Socialsekreterarna var positiva och trodde att det skulle bli bra när Ungbo fått gro till sig lite. Båda trodde och hoppades att Ungbo skulle utvecklas mer.

”Jag tänker utifrån att... jag tycker inte att Ungbo räcker riktigt till så jag hade önskat att Ungbo fick möjlighet att jobba på ett annat sätt. Blir det en permanent verksamhet så blir det svårare att ändra saker och ting.”

Socialsekreterare2

”/.../ Jag hade önskat att det var på ett annat sätt. Att de jobbade mer mobilt, att de jobbade mer...att de hade kanske upp till tjugofyra år och jobbade med en större personalgrupp. Där man jobbade två och två, dygnet runt och med många av de här övergångsbostäderna. Så att vi kunde ha våra ungdomar som också kanske har en annan problematik och kanske drogar, så att de skulle kunna få avgiftning i hemmet där Ungbo kanske skulle kunna finnas tillgängliga som en del i tillsyn, stöd och lite sådant.”

Socialsekreterare2

Socialsekreterare1 beskrev också en önskan om en utveckling av Ungbo eller starta ett systemprojekt till Ungbo.

”Jag tror att vi skulle behöva någon form av korridor boende med personal, vi skulle behöva någon form av behandlingsinsatser och så som egentligen jobbar mycket med föräldrar just när det gäller tonåringar /.../ man måste bygga upp deras förmåga och stötta dem så att de orkar med. /.../ Kanske ha någon form av socialtjänst ute på skolorna nära och tätare samarbete där /.../”

Socialsekreterare1

Sammanfattningsvis hade socialsekreterarna goda förhoppningar på framtiden. En av dem uttryckte att målet var att bli så onödig som möjligt. Att medborgarna skulle må så bra att de inte behövde några socialsekreterare.

I detta kapitel har intervjuerna som gjorts med ungdomarna och socialsekreterarna presenterats. Fem olika teman har använts för att på ett tydligt sätt presentera texten. En sammanfattning av det som framkommit är att ungdomarna känt sig delaktiga i Ungbo och att samarbetet har fungerat bra. Ungdomarna menade att vistelsen i Ungbo varit betydelsefull för deras utveckling och de såg ljus på framtiden. I intervjuerna med socialsekreterarna har det framkommit att Ungbo betytt mycket för deras arbete och de har även upplevt att ungdomarna känt sig delaktiga i Ungbo. Socialsekreterarna såg fram emot ett fortsatt samarbete med Ungbo samtidigt som de önskade fler öppenvårdsinsatser inom Kalmar kommun.

6. ANALYS AV INTERVJUSTUDIE

I detta kapitel analyseras resultatet av intervjuerna utifrån olika teorier samt jämförs med tidigare forskning inom området. Framförallt är det Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002) som ligger till grund för analys men även Shiers delaktighetsmodell (Shier, 2001; Rasmusson, 2004) och den sociala nätverksteorin (Klefbeck & Ogden, 1996).

De intervjuade ungdomarna berättade att de inte hade några större förväntningar på Ungbo innan de flyttade in. Ungdomarna såg Ungbo som en möjlighet och förväntningarna handlade mest om att få ett eget boende. Ett eget boende upplevs många gånger som en möjlighet i vårt samhälle. Dessa värderingar, som ligger på en nationell nivå, påverkade antagligen omedvetet ungdomarnas förväntningar på Ungbo. Även andras åsikter och erfarenheter av Ungbo avspeglade sig på ungdomarnas förväntningar på boendet.

Vid en flytt till Ungbo är det en hel del som förändras för ungdomen. Detta bekräftades i intervjuerna med ungdomarna. De berättade att de lärt känna sig själva bättre, blivit mognare och vuxnare och att de efter vistelsen i Ungbo kände att de kunde ta hand om sig själva på ett annat sätt än tidigare. Bronfenbrenner (Klefbeck & Ogden 1996) talar om en ekologisk övergång för den unge. Hur denna övergång upplevs beror på vem som är involverad, vilka känslor som uppkommer och hur den äger rum. Kan den unge påverka denna ekologiska övergång? Ungdomen kan säkert påverka flytten till Ungbo till viss del. Det är många människor som ska påverkas och många beslut som ska tas ifall ungdomen ska ha ansvar och makt över hela den ekologiska övergången. I den utvecklingsekologiska teorins exonivå påverkas den unge indirekt av de människor som han/hon är beroende av. Är det många ungdomar inskrivna i Ungbo påverkas ungdomen av detta genom att kontaktpersonen har mindre tid med var och en av de inskrivna ungdomarna.

Det är lätt hänt att personal i Ungbo glömmer bort nätverket då man börjar få en djupare kontakt med ungdomen. En av socialsekreterarna menade att man i Ungbo skulle kunna ta hjälp av ungdomarnas nätverk mer för klienternas skull. Det gäller att inte glömma bort föräldrarna då ungdomens situation blir bättre. Målet med Ungbo är att ungdomen, med stöttning från sitt nätverk, ska klara sig i samhället. För att detta ska fungera krävs det ett problemlösande, stödjande eller beteendeförändrande nätverk. Den sociala nätverksteorin menar att det är viktigt med öppna kommunikationskanaler mellan de människor som ingår i ungdomens närhet. Alltså är det betydelsefullt att samarbetet mellan skola, Ungbo, socialsekreterare och föräldrar fungerar bra. Är samarbetet bra kan man tillsammans på

bästa sätt komma fram till lösningar och oenigheter tillsammans. Även Bronfenbrenner (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002) talar om att samarbetet är viktigt för den unge då det gynnar den unges utveckling och självkänsla. Denna samverkan mellan olika aktörer finner vi i Bronfenbrenners mesonivå. De intervjuade ungdomarna berättade även att kontakten mellan dem och deras socialsekreterare minskade när de flyttade till Ungbo. Ingen av ungdomarna upplevde detta som märkvärdigt då de istället fick en djupare kontakt med kontaktpersonen i Ungbo.

Många av de förändringar som ägt rum har skett i ungdomens primärmiljö, i den utvecklingsekologiska teorins mikronivå. Ungdomens socialsekreterare, biståndshandläggare, lärare i skolan samt kanske en samtalskontakt inom barn- och ungdomspsykiatri eller inom narkomanvårdsenheten utgör ungdomens sekundära nätverk. Ungbos roll blir att hjälpa ungdomen att stärka sina kontakter i det primära nätverket så att ungdomen klarar sig utan det sekundära nätverket allt mer. Genom att arbeta utifrån den sociala nätverksteori (Klefbeck & Ogden, 1996) försöker man stärka relationen mellan ungdom och förälder. Detta är viktigt för att kontakten med nätverket ska fungera så bra som möjligt efter ungdomens avslutning från Ungbo.

Begreppet delaktighet har, bland flera andra begrepp, varit centralt i min studie. Informanterna fick möjlighet att definiera begreppet med egna ord. Ungdomarna förklarade begreppet med att delta och att vara med vid olika aktiviteter. Ungdomarnas definition stämde väl överens med den definition som Rasmusson (2004) använder sig av i sin rapport *"Utvärderingsmöten. En studie av barns delaktighet och medbestämmande"*. Hon talar om att individen eller gruppen medverkar i eller har vetskap om något. Socialsekreterarna förklarade begreppet något annorlunda i jämförelse med ungdomarna. De talade om den egna viljan och om rätten till att själv få bestämma. Deras sätt att beskriva delaktighet kan tolkas med att de sammankopplade begreppet med Ungbo och ungdomarnas delaktighet där.

Det framkom även i intervjuerna med ungdomarna att de känt sig delaktiga i beslutet att flytta till Ungbo. De berättade att Ungbo känts som ett erbjudande från socialsekreterarnas sida och att beslutet låg hos dem. Knyter man an detta till Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska teori (Klefbeck & Ogden 1996; Andersson 2002) finner man hur viktigt det är för ungdomar att få känna sig delaktiga. Bronfenbrenner menar att det är viktigt för barn och ungdomar att vara delaktiga i beslut som rör dem själva då det hjälper dem att utvecklas och skapa sin verklighet.

Samtliga fyra ungdomar berättade att de känt sig engagerade i besluten som rörde Ungbo. Dock var det en tjej och en kille som känt sig osäkra inför insatsen Ungbo. Efter påtryckningar utifrån gick de ändå med på att flytta till Ungbo. Frågan är hur mycket makt dessa ungdomar hade? Båda ansåg att det var de själva som fått bestämma om de ville flytta till Ungbo, men vad hade hänt om de tackat nej? Hur hade det beslutet tagits emot? Vad hade de erbjudits i stället för Ungbo och hade de själva fått komma med förslag på andra alternativ? De fyra ungdomarna berättade att insatsen Ungbo var socialsekreterarnas förslag. Om ungdomarna själva hade känt till Ungbo hade de då föreslagit en flytt till Ungbo? En av socialsekreterarna berättade vid intervjun att det ibland kom upp ungdomar till socialförvaltningen med en önskan om att få flytta till Ungbo. De hade hört positiva åsikter om Ungbo och ville nu själva flytta dit.

En annan aspekt är att innan ungdomen får ett erbjudande om att flytta till Ungbo har detta beslut övervägts av Ungbos personal och ungdomens socialsekreterare. Praktiska frågor som exempelvis antal lediga platser i Ungbo har tagits upp. Varför anses Ungbo vara det bästa alternativet för ungdomen och har Ungbo de resurser som krävs för att arbeta med ungdomen? Beslutet om att ge ungdomen ett erbjudande att flytta till Ungbo ligger på exonivån och det är inget som ungdomen kan påverka. Trots det påverkas ungdomen av detta beslut i allra högsta grad. Är det många ungdomar som står i kö till Ungbo påverkas även ungdomen av detta.

I Shiers delaktighetsmodell nivå 5 (Shier, 2001; Rasmusson, 2004) ”*Barn delar makt och ansvar när beslut ska fattas*” avsäger sig vuxna en del sin makt och sitt ansvar till den unge. Utifrån det som ungdomarna och socialsekreterarna berättat stämmer denna nivå väl in på den makt och det ansvar som ungdomarna har vad gäller Ungbo. De två ungdomar som till en början var osäkra inför insatsen Ungbo berättade vid intervjun att de inte känt sig tvingade att flytta till Ungbo. Att de ansåg detta i efterhand kan bero på att de upplevt tiden i Ungbo som positiv. Frågan är hur de kände sig under tiden då beslutet vilade i deras händer och innan de hade facit på hur Ungbovistelsen skulle bli. Ansåg de då att de hade en valmöjlighet då det andra alternativet var att flytta hem till föräldrarna/föräldern?

Jag anser att nivå 5 i Shiers delaktighetsmodell (Shier, 2001; Rasmusson, 2004) uppfylls och att ungdomarna har mer makt än vad som sägs i nivå 4. I nivå 4 arbetar man aktivt med att barn ska vara *inblandade i beslutsprocesser* men de har inte lika stor makt som de vuxna. Detta får de först i nivå 5. Något som ofta medför problem i dag är att det finns för lite insatser för ungdomar. Socialsekreterarna berättade i intervjuerna att de önskade fler verksamheter inom Kalmar kommun som vänder sig till ungdomar. Uppstartandet av sådana

verksamheter är inget som socialsekreterarna kan besluta om utan den makten och de besluten ligger på en politisk nivå. Socialsekreterarna har kanske därför inte fler alternativ till insatser att ge ungdomarna och därigenom inte heller mer makt.

De beslut som tas medan ungdomarna bor i Ungbo påverkas dock av beslut som tagits på en annan nivå. Detta framkom vid intervjun med socialsekreterare². Socialsekreteraren menade att det är mycket som redan är förbestämt när ungdomen flyttar in i Ungbo. Socialsekreteraren syftade på Ungbos regler, uppföljningsmöten och socialbidragsnormen. Dessa regler och bestämmelser är beslutade på den utvecklingsekologiska teorins exonivå. Ungdomen påverkas av dessa beslut indirekt men har liten möjlighet till att själv inverka på dem. När beslut ska fattas under tiden som ungdomen bor i Ungbo måste man ta hänsyn till det som redan är förbestämt. Det framkom också i intervjuerna att Ungbos regler inte är helt orubbliga. Har ungdomen önskemål tas dessa upp till diskussion utifrån ungdomens individuella situation. På detta sätt delar de vuxna med dig av sin makt och för en diskussion med ungdomen. Dock är ungdomen beroende av Ungbo och vill denne bo kvar gäller det att reglerna följs.

Det som redan är förbestämt är ofta beslutat på en nationell nivå där varken ungdom eller socialsekreterare kan påverka. Detta gäller exempelvis socialbidragsnormen, Socialtjänstlagen samt besparingar inom olika verksamheter. Dessa beslut ses oftast i den utvecklingsekologiska teorins makronivå. Landets ekonomi är något som påverkar ungdomen indirekt genom olika besparingar i exempelvis skola och socialtjänst. Antal personal i Ungbo påverkar hur många ungdomar som kan flytta till Ungbo.

När ungdomarna under intervjuerna talade om framtiden hade de stora förhoppningar och förväntningar. Deras svar visade att de färgats av samhällets normer och värderingar om vad som är ett bra liv. De talade bland annat om ett välbetalt arbete, hus och familj. I den utvecklingsekologiska teorins makronivå ligger en del av det som kommer att påverka ungdomarnas fortsatta liv. Arbetsmarknaden och utbudet av utbildningsplatser finner vi på denna nationella nivå.

Socialsekreterarna berättade att de i framtiden skulle vilja ha fler öppenvårdsinsatser inom Kalmar kommun. De menade att de ungdomar som de placerat på institution inte uppnått den positiva förändring som varit målet. Många gånger skedde det ett sammanbrott när ungdomen återkom till Kalmar efter placeringen. Detta har gjort att socialsekreterare har behövt finna ytterligare insatser för många ungdomar. Det som socialsekreterarna berättade stämmer väl överens med det som Tore Andreassen (2003) tar upp i sin bok

"Institutionsbehandling av ungdomar. Vad säger forskningen?" I verksamheter som ligger på hemmaplan tas inte ungdomarna ur sitt sociala sammanhang utan de har fortfarande kontakt med skola, kamrater och familj. Tillsammans med ungdomens egna nätverk arbetar man för att ungdomens situation ska bli så trygg som möjligt. För en institution eller ett behandlingshem är detta svårare då det inte är lika enkelt för dem att hålla kontakt med hemkommunen. När ungdomen kommer tillbaka till hemkommunen möts han/hon därför av en rad prövningar och svårigheter. Ungdomen själv har förändrats men inte nätverket och många gånger klarar inte ungdomen av eller är inte redo för den prövningen.

Forskning har visat att bra ungdomsvård kräver mycket av institutionen och dess personal. Bland annat har metodval, förändringsmål och personalgruppens sätt att fungera betydelse för vårdens resultat. Detta syftade en av de intervjuade socialsekreterarna på när denne talade om nätverksarbetet i Ungbo. Socialsekreteraren menade att det var viktigt att ungdomens nätverk utnyttjades och inte förbisågs av Ungbos personal. Då den sociala nätverksteorin också anvisar en form av metod som ska hjälpa ungdomen till en positiv förändring är det lika viktigt att det fungerar i en öppenvårdsinsats som inom en institution. Även öppenvårdsboendets organisation och personalgruppens sätt att fungera skall uppmärksammas.

7. SLUTDISKUSSION

I detta kapitel sammanfattar jag de centrala delarna i studien under rubriken "Sammanfattning". Under rubriken "Diskussion" redogör jag för en del av mina egna tankar och reflektioner som jag fått under uppsatsarbetet.

7.1 Sammanfattning

Syftet med uppsatsen var att undersöka vad Ungbo i Kalmar har betytt för ungdomarna ur deras egna perspektiv samt att undersöka socialsekreterarnas uppfattningar om Ungbo. Genom att intervjua fyra ungdomar som bott i Ungbo samt två socialsekreterare inom Kalmar Socialförvaltnings Ungdomsteam fick jag ett omfattande material att arbeta med.

Då barnperspektivet är mycket centralt i vår tid kändes det relevant att höra med ungdomarna om de känt sig delaktiga i beslutet att flytta till Ungbo. Samtliga ungdomar svarade att de känt sig delaktiga, detta trots att två av dem först varit osäkra inför en flytt till Ungbo. Ungdomarna kände sig även delaktiga i beslut som fattades under tiden de bodde i Ungbo. De menade att de alltid blev tillfrågade innan beslut togs. Socialsekreterarnas svar

på om de ansåg att ungdomarna fick vara delaktiga i beslut som rörde dem, stämde väl överens med det som ungdomarna berättade. Socialsekreterarna menade att det alltid var ungdomarna som fattade det avgörande beslutet om en flytt till Ungbo skulle äga rum. Emellertid menade en av socialsekreterarna att det var en hel del som redan var fastställt när ungdomarna flyttade in i Ungbo. Personen i fråga syftade då till Ungbos regler, socialbidragsnormen och uppföljningsmöten och menade att detta kunde ungdomen inte påverka.

Ungdomarna berättade att Ungbo betytt mycket för deras utveckling och mognad. De ansåg att de lärt känna sig själva bättre och att de nu kunde ta ett större ansvar än tidigare. Genom Ungbo hade de fått kännedom om hur det var att bo i en egen lägenhet med allt vad det innebar, som att handla mat, laga mat, sköta tider och regler och hantera ekonomin. Ungbo betydde även en hel del för socialsekreterarnas arbete. Innan hade de haft svårigheter att hitta lämpliga lösningar för en del ungdomar. Ofta handlade det om ungdomar som inte kunde bo kvar hemma av olika anledningar och institution eller familjehem var inte några lämpliga alternativ. Det som dessa ungdomar behövde var ett tryggt boende, där de kunde få stöd med det som föräldrarna annars skulle ha givit. Ungbo kom att bli ett bra mellanvårdsboende för dessa ungdomar och socialsekreterarnas arbete lättades en del. Socialsekreterarna trodde även att Ungbo betytt en hel del för de ungdomar som bott i boendet och de menade att ungdomarna såg Ungbo som en möjlighet. För de ungdomar som inte klarade av Ungbo kunde misslyckandet upplevas som mycket negativt, menade socialsekreterare². Denne menade att misslyckandet kunde skada ungdomen och att det kunde få negativa påverkningar på den unges liv.

Både socialsekreterarna och ungdomarna beskrev ett bra samarbete mellan dem och personal i Ungbo. Ungdomarna menade att kontakten med socialsekreterarna hade minskat när de flyttade in i Ungbo och istället hade den kontakten övergått till kontaktpersonen.

Socialsekreterarna berättade att samarbetet fungerade bra mellan dem och Ungbos personal. I och med att Ungbos personal övertog det mesta av ansvaret över ungdomen kunde de inrikta sig på andra klienter. En av socialsekreterarna menade dock att det fanns en risk i detta, då personalen i Ungbo fattade beslut utan socialsekreterarnas medverkan. Den delaktighet som socialsekreterarna tidigare haft övergick istället till att bli löpande information från Ungbo. Samarbetet mellan Ungbo, Ungdomsteamet och Gula villan menade socialsekreteraren skulle underlättas om de hade samma chef.

Både ungdomarna och socialsekreterarna såg ljusst på framtiden. Ungdomarna hade stora förhoppningar på utbildning, arbete och familjeliv. De menade att Ungbo hade fått upp deras ögon för "ett vanligt Svenssonliv". Socialsekreterarna ansåg att det skulle finnas fler verksamheter liknande Ungbo i Kalmar kommun. De syftade då till att institutionsplaceringar inte givit det goda resultat som man tidigare hoppats på och att de nu ville ha fler insatser på hemmaplan.

Sammanfattningsvis kan konstateras att Ungbo betytt mycket både för socialsekreterarnas arbete men även för ungdomarna som bott där. Socialsekreterarna har upplevt att Ungbo betytt en hel del för ungdomarna och boendet har bidragit med både positiva och negativa insikter hos ungdomarna. Utan Ungbo skulle Kalmar kommun återigen sakna ett alternativt boende till familjehem och institutioner.

7.2 Diskussion

Institutionsplaceringar har visat sig vara mindre bra alternativ för att bryta ett asocialt beteende hos ungdomar. Trots det används det dagligen av socialsekreterare då de uttömt alla andra resurser. Detta beror på att det inte finns några andra alternativ. Den forskning som jag använt mig har visat att det krävs mycket av en institution för att ungdomens negativa utveckling ska brytas. En institutionsplacering innebär en flytt för ungdomen ifrån dennes sociala sammanhang. Ungdomen kommer ifrån skola, kamrater, syskon, föräldrar och droger och lever istället inom institutionens skyddade värld. Under tiden som ungdomen är placerad är det enkelt för honom/henne att hålla sig ifrån droger, vanor och mindre önskvärda kamrater. Det är istället vid hemkomsten till hemkommunen som svårigheterna uppkommer för ungdomen. Det är då viktigt att socialsekreterare fortsätter att upprätthålla de positiva effekter som skett hos ungdomen under placeringen. Om inte detta sker är det stor risk för att ungdomen faller tillbaka i sitt gamla mönster och till sina gamla kamrater.

I många kommuner har olika mellanvårdsboenden startats upp. Dels för att stötta ungdomar som kommer tillbaka från en placering utanför kommunen men också som alternativ till de ungdomar som varken behöver ett familjehem eller en institutionsplacering. Det kommer att bli mycket intressant att få följa dessa mellanvårdsboenden i framtiden och att urskönja resultaten av dem. Jag anser att dessa mellanvårdsboenden har en fördel i att de arbetar i individens hemmiljö. Behållningen med att arbeta med individen i dess vardagliga miljö är att man lättare kan arbeta med hela ungdomens nätverk. På detta sätt är människor som står ungdomen nära med i förändringsarbetet kring ungdomen från början.

Som jag skrivit ovan är dessa mellanvårdsboenden även till för de ungdomar där inte familjehem eller institution passar. De ungdomar som jag intervjuat berättade att Ungbo många gånger blivit en vändpunkt i deras liv. En del av dem kom inte överens med föräldrarna/ern och det ända alternativet till ett tryggt boende var att flytta från föräldrahemmet. Då jag även arbetat i Ungbo har jag talat med flera ungdomar som säger att kontakten med föräldrarna har blivit bättre efter att de kommit till Ungbo. De menar att de nu kan välja när, var och hur de vill träffa föräldrarna och det blir inte lika många konflikter som tidigare. Samtidigt finns det även de ungdomar som menar att de nu fått se någonting annat genom Ungbo och därför känner en ovilja till att träffa föräldrarna.

Jag antar att denna form av mellanvårdsboende kommer att öka i Sverige då jag tror att de på lång sikt kommer att minska antalet placeringar på SiS-hem. Genom att fånga upp ungdomar tidigt genom olika insatser förhindrar vi att negativ utveckling sker hos individen. Även de egna resurserna till vård inom kommunerna, tror jag, mer effektivt kommer att tillvaratas. Socialsekreterarna skulle då lättare kunna följa ungdomarna på hemmaplan då ungdomen under hela vårdtiden är närvarande i sin egen närmiljö. Troligen kommer detta att bidra till att sammanbrott förhindras i större utsträckning hos ungdomen.

Jag har kommit i kontakt med både socionomstudenter och yrkesverksamma som uttrycker en osäkerhet inför de nya öppenvårdsinsatser som startas upp. Bland annat ifrågasätts arbetssätt, antal tjänster och kompetens hos dem som arbetar i verksamheterna. Vad gör de egentligen där ute? Är en fråga som jag hört från både handläggare och studenter. För att förhindra frågor som dessa är det viktigt att information når ut till så många som möjligt. Verksamhetens mål måste vara klart uttalad och tydliga vårdplaner gällande de klienter som kommer i kontakt med verksamheten skall finnas.

Det kommer alltid att finnas ungdomar som behöver placeras på ett hem med en viss professionalitet. För dem är det viktigt att effekterna av SiS utvärderas. En institutionsplacering ses nu av många om en sista utväg i brist på annat. Om socialsekreterare blir mer medvetna om vårdens innebörder på olika behandlingshem skulle de ha lättare att hitta rätt sorts vård för ungdomar.

8. KÄLLFÖRTECKNING

Andersson, Gunvor (2001), "Barns vardagsliv i familjehem" i Bäck-Wiklund, Margareta & Lundström, Tommy (red) *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och Kultur.

Andersson, Gunvor (2002). "Utvecklingsekologi och sociala problem" i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red): *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.

Andreasson, Tore (2003). *Institutionsbehandling av ungdomar. Vad säger forskningen?* Stockholm: Förlagshuset Gothia

Armelius, Bengt m.fl. (red) (1996). *Vård av ungdomar med sociala problem –en forskningsöversikt*. Statens institutionsstyrelse (SiS). Stockholm: Liber Utbildning AB.

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Halvorsen, Knut (1992). *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Hammarberg, Thomas (september 2002). *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Regeringskansliet.

Klefbeck, Johan och Ogden, Terje (1996). *Barn och nätverk*. Stockholm: Liber AB.

Levin, Claes (1998). *Uppfostringsanstalten*. Om tvång i föräldrars ställe. Lund: Arkiv förlag.

Norström, Carl och Thunved, Anders (2002, femtonde upplagan). *Nya sociallagarna*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, Liber.

Rasmusson, Bodil m.fl. (2004). *Utvärderingsmöten. En studie av barns delaktighet och medbestämmande*. <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/9F1CA37F-02A4-406F-BA8E-DD399B71A0C1/2755/200412333.pdf> Delrapport från utvärderingen av BBIC. Socialstyrelsen. Stockholm 2004.

Repstad, Pål (1993, andra upplagan). *Närhet och distans – kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Sandin, Bengt & Halldén Gunilla (red) (2003). "Välfärdsstatens omvandling och en ny barndom" i Sandin, Bengt & Halldén, Gunilla (red): *Barnets bästa*. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag.

Shier, Harry (2001) Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations I *Children and Society*, volym 15 sid. 107-117.

Socialstyrelsen (2004). *Utvärdering av HVB-hem för tonåringar i Sverige – en pilotstudie*. <http://www.sos.se/socialtj/cus/barn/empbarn.htm>. Empirisk studie av Centrum för utvärdering av socialt arbete. Uppdaterad 10 juni 2003.

SoS-rapport 1990:4. *Vård utom hemmet*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 1991:12. *Ungdom och makt. Om ungdomars delaktighet, inflytande och jämlikhet på 1990-talet*. Delbetänkande av ungdomskommittén. Stockholm: Civildepartementet.

SOU 2000:77. *Omhändertagen. Samhällets ansvar för barn och unga*. Delbetänkande av LVU-utredningen. Stockholm: Fritzes.

SOU 2001:05. Docent Mats Lieberg. *Plats för ungdom – om ungdomar och ungdomskulturer i det offentliga rummet*. Rapport från barnsäkerhetsdelegationen. Stockholm 2003.

Statens institutionsstyrelse, SiS (2004a) *Institutionsplaceringar i Sverige år 2003*. Faktablad från SiS. http://www.stat-inst.se/document/Fakta_institutionsplaceringar0.pdf
Publicerat november 2004

Statens institutionsstyrelse, SiS (2004b). *Forskningsprojekt finansierade av Statens institutionsstyrelse*. Rapport 2004:9. http://www.stat-inst.se/document/2004_9.pdf

9. BILAGOR

9.1 Semistrukturerad intervjuguide för socialsekreterare

Tema "Inledning"

1. Hur länge har du arbetat i ungdomsteamet?
2. Kan du berätta för mig om dina arbetsuppgifter?
3. Hur kom du i kontakt med Ungbo för första gången?
4. Vem berättade och förklarade för dig vad Ungbo var för något?
5. Vad hade du för förväntningar på Ungbo?
6. Vilka av förväntningarna stämde? Vilka stämde inte?
7. Vad tror du de ungdomar som flyttar till Ungbo har för förväntningar på Ungbo?

Tema: "Att ha Ungbo att tillgå i arbetet"

8. Hur många ungdomar har du haft som bott/bor på Ungbo?
9. Vad har Ungbo betytt för ditt arbete?
10. Vad har varit bra med Ungbo?
11. Vad har varit mindre bra med Ungbo?
12. Hur tror du ungdomarna upplever tiden på Ungbo?
13. Vad upplever du att Ungbo gjort för de ungdomar som bor eller har bott där?

Tema: "Delaktighet"

14. Hur skulle du definiera begreppet delaktig?
15. I vad mån tror du att ungdomarna känner sig delaktiga i beslutet att flytta till Ungbo?
16. På vilket sätt har de fått vara delaktiga?
17. Hur har samarbetet varit mellan dig och personalen på Ungbo?
18. Hur har samarbetet varit mellan dig och "dina" ungdomar på Ungbo?
19. Vem har du upplevt att ungdomen vänder sig till först om de undrar över något: dig eller deras kontaktperson på Ungbo?
20. I vad mån tror du att ungdomarna känner att de får vara delaktiga i alla beslut som tas medan de bor på Ungbo?
21. I vad mån tror du att ungdomarna känner sig delaktiga i beslutet att flytta från Ungbo?

Tema: "Avslutning"

22. Hur ser du på ditt fortsatta arbete med Ungbo?
23. Hur skulle det påverka ditt arbete om Ungbo blev en permanent verksamhet?
24. Vad har du för förhoppningar på ditt arbete i framtiden?

9.2 Semistrukturerad intervjuguide för ungdom

Tema: "Inledning"

1. När bodde du på Ungbo?
2. Hur gammal var du då?
3. Vem berättade för dig och förklarade för dig vad Ungbo var för något?
4. Vad hade du för förväntningar på Ungbo innan du flyttade in?
5. Vilka av förväntningarna stämde? Vilka stämde inte?
6. Vad tror du din socialsekreterare hade för förväntningar när hon föreslog Ungbo som insats till dig?

Tema: "Tiden på Ungbo"

7. Hur kändes det att flytta hemifrån? *(Kan du berätta mer om det?)*
8. Hur upplevde du tiden på Ungbo?
9. Vad har tiden på Ungbo betytt för dig?
10. Vad har varit bra med Ungbo?
11. Vad har varit mindre bra med Ungbo?
12. Hur har du förändrats under tiden du bodde på Ungbo?
13. Hur kändes det att flytta från Stenbergsvägen och få en lägenhet på stan?
14. Hur kändes det när du avslutades från Ungbo?
15. Vad var den största förändringen efter avslutningen?

Tema: "Delaktighet"

16. Hur skulle du definiera begreppet delaktig?
17. I vad mån känner du att du fick vara delaktig i beslutet att flytta till Ungbo?
18. På vilket sätt kände du dig delaktig / inte delaktig?
19. Hur var samarbetet mellan dig och din socialsekreterare när du bodde på Ungbo?
20. Hur fungerade samarbetet och kontakten med din kontaktperson?
21. Vem vände du dig till först om det var något som du undrade över, din socialsekreterare eller din kontaktperson på Ungbo? *(Kan du berätta mer om det?)*
22. I vad mån känner du att du fått vara delaktig i alla beslut som tagits beträffande dig när du bott på Ungbo?
23. I vad mån känner du att du fått vara delaktig i beslutet att flytta från Ungbo?

Tema: "Avslutning"

24. Vad är dina närmaste planer inför framtiden?
25. Vad har du för förhoppningar på framtiden?

9.3 Informationsbrev

Till

Jag, Anna Löfqvist, är socionomstuderande på Socialhögskolan vid Lunds universitet. Denna termin, som är den sjätte av sju terminer, läser jag om barn- och ungdomar i socialt arbete. I kursen ingår det att skriva en 10-poängs uppsats på C-nivå. Jag har valt att skriva om projektet Ungbo i Kalmar. Mitt syfte är att ta reda på vad Ungbo betytt för socialsekreterarnas arbete samt vad boendet i Ungbo betytt för ungdomarna själva. Jag önskar att få kontakt med två socialsekreterare i Ungdomsteamet samt fyra ungdomar som har bott i Ungbo för att genom personliga intervjuer få var och ens syn på Ungbo. Medverkan är självfallet frivilligt

Varje intervju kommer att ta cirka en timme. Jag kommer under intervjun använda mig av en bandspelare samt anteckna. När jag skrivit ut intervjun kommer intervjupersonen att få möjlighet att granska den. Intervjun kommer att användas i min uppsats samt eventuellt i utvärderingen av Ungbo som görs av socialförvaltningen i Kalmar. Skolan kommer även att lägga ut uppsatsen på Internet under Lunds universitets hemsida. Intervjupersonen garanteras anonymitet och jag har även i övrigt sekretess.

I första hand önskar jag intervju de socialsekreterare som arbetat längst på sin nuvarande tjänst i Ungdomsteamet. Är det fler än två personer kommer jag dra lott, detta för att i möjligaste mån åstadkomma ett slumpmässigt urval. Jag kommer även att ha en handledare, Gunilla Lindén, som följer mig i mitt uppsatsarbete. Har du frågor till henne kan du ringa henne på tfn XXX-XX XX XX.

Jag önskar påbörja undersökningen under vecka 46 eller 47 och hör av mig för besked inom de närmsta dagarna. Du kan nå mig på tfn. XXX-XXX XX XX eller XXXX-XXX XX.

Tack för din hjälp med att kunna genomföra denna undersökning!

Med vänliga hälsningar

Anna Löfqvist